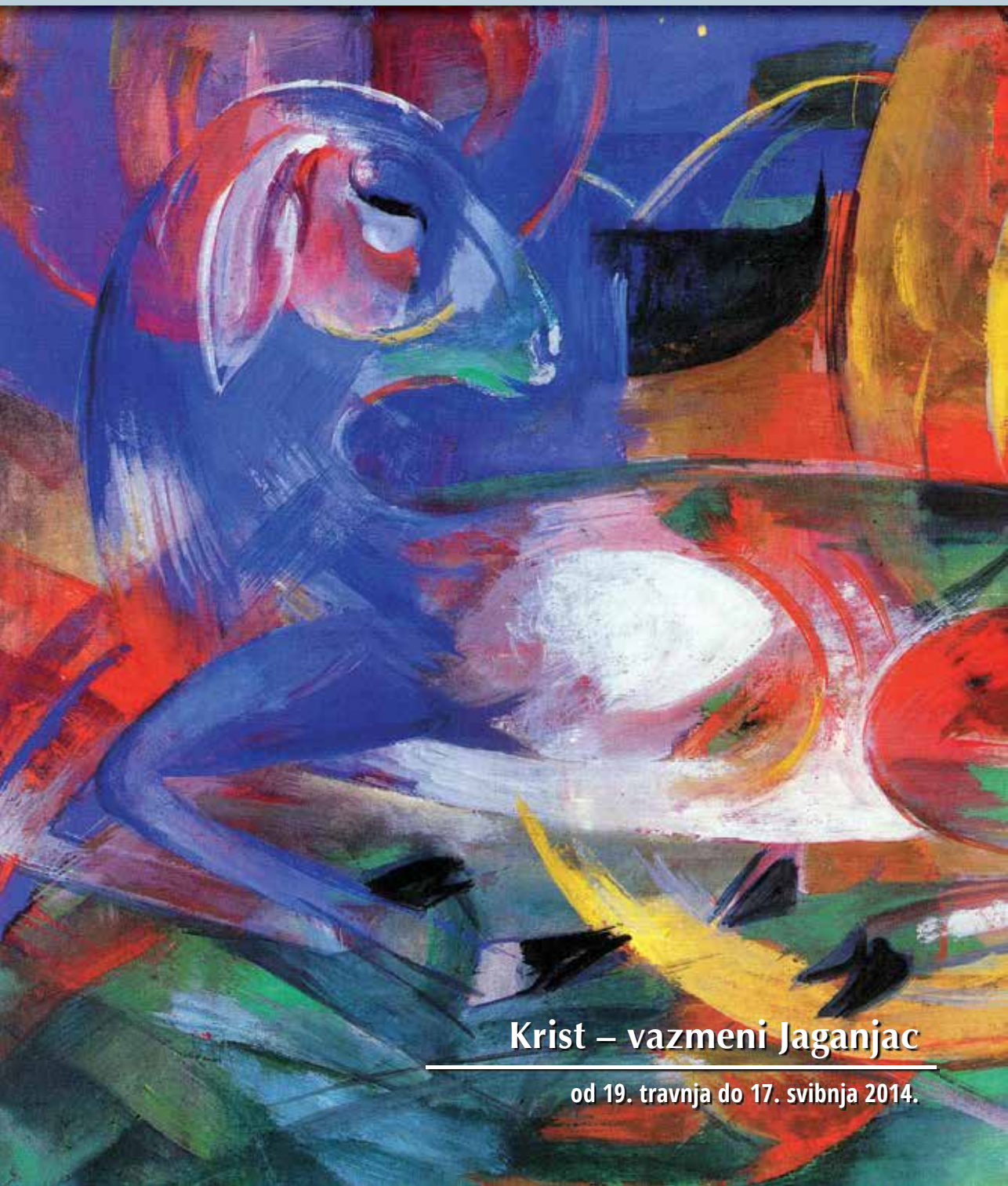

2014

liturgijsko-pastoralni list

ŽIVO VRELO

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • GOD. XXXI. • CIJENA: 13 KN

Krist – vazmeni Jaganjac

od 19. travnja do 17. svibnja 2014.

2014 4

God. XXXI. (2014.)
Liturgijsko-pastoralni list
za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:
Ante Crnčević

Uredničko vijeće:
mons. Ivan Šaško,
Ante Crnčević, Petar Bašić,
Ivan Ćurić, Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:
mons. Ivan Šaško

Uredništvo:
Ante Crnčević, Ivan Andrić,
Lana Vuičić

Grafička priprema:
Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:
Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Ksaverska cesta 12a
10000 ZAGREB

Telefon: 01 5635 050
Faks: 01 5635 051
e-mail: hilp@hilp.hr
www.hilp.hr

Tisak:
Grafika Markulin, Lukavec

Franz Marc, Žrtveni jaganjac.

ISSN 1331-2170 – UDK 282 ŽIVO VRELO

urednikova riječ

1

- Janje ovce oslobodi...

naša tema: Krist – vazmeni Jaganjac

2

- Žrtvovan je Krist – Pasha naša,
Ante Crnčević
- Biblijsko-patrističko-liturgijska simbolika
Božjega Jaganjca, Ivan Šaško

otajstvo i zbilja

20

- Biblijska razmišljanja:
S. Slišković, A. Vučković, A. Crnčević,
I. Raguž, I. Šaško
- Vazmeno bdjenje
- Nedjelja Uskrsnuća Gospodinova
- Druga vazmena nedjelja
- Treća vazmena nedjelja
- Četvrta vazmena nedjelja

trenutak: pisma čitatelja

40

- O čišćenju euharistijskog posuđa u misi

Janje ovce oslobodi...

Svetoj žrtvi uskrsnici slavu dajte krštenici! Janje ovce oslobodi, Krist nas grješne preporodi. – Stihovi posljednice na Nedjelju Gospodinova uskrsnuća, kako se čita u latinskome izvorniku, kroz čudesnu igru riječi dovode u spasenjski susret žrtvu (*victima paschalis*) i prinos hvale (*immolatio laudis*); janje (*agnus*) koje nosi zadaću oslobađanja i ovce (*oves*) koje bivaju oslobođene; nevinoga Krista i grješnike koji njegovom žrtvom bivaju pomireni. («*Victimae paschali laudes immolent Christiani. Agnus redemit oves: Christus innocens Patri reconciliavit peccatores.*») Spasenje je u radosnome susretu žrtve i onoga za koga ona biva prinesena. Uspostavljeno je radosno zajedništvo upravo ondje gdje je stajao razdjelni ponor.

Autor posljednice, po svoj prilici iz 11. stoljeća, u dva je stiha na zbijen način izrekao poziv na radosnu hvalu i ujedno ispovjedio srž vazmene vjere: »Janje ovce oslobodi«. Biblijski simbolizam janjeta na jezgrovit način izriče istinu o Kristu raspetom: krotkost janjeta, prinesenoga bez opiranja, oslikava »sveti posluh« kojim je Krist htio ispuniti pradačni Božji naum o spasenju čovjeka; Božja veličina pronalazi mjesto u neznatnosti janjeta; Krist na križu umire dok se u hramu kolju i prinose vazmeni jaganjci. Obrednim odredbama o pashalnome janjetu (janje bez mane, bez i jedne slomljene kosti) evanđelisti opisuju Kristovu žrtvu na križu: odvedoše ga kao janje na klanje, kopljem mu probodoše bok, sačuvavši mu svaku kost... Smisao stare pashalne gozbe ustupa mjesto novoj Pashi, istinskome Jaganjcu koji biva prinesen kao žrtva pomirnice za naše grijeha da nas pomiri s Bogom.

Jedan od najčešćih kršćanskih simbola, janje, u suvremenoj je kulturi postao manje govorljiv znak. Uspijevamo se zaustaviti tek na njegovoj nevinosti gledanoj u bjelini njegova izgleda, ili pak na krotkosti koja počiva na njegovoj ranjivosti i nemoći. Kršćanski je simbolizam, međutim, znatno dubljega korijena: seže u semitsku kulturu, u starozavjetnu Pashu, u navještaj o Pravednome sluzi koji, premda bez grijeha i krivnje, biva osuđen i pogubljen. Korisno je zaviriti u to bogatstvo povijesnih slojeva i tema kako bismo mogli s novim pogledom vjere i novim razumijevanjem slaviti euharistiju kao »Gozbu Jaganjčevu«.

Urednik

Žrtvovan je Krist – Pasha naša

O liturgijskome obrednom simbolizmu Krista Jaganjca

Ante Crnčević

Euharistijsko slavlje, kojim Crkva vrši spomenčin Kristove muke, smrti i uskrsnuća, u predaji se naziva *gozdom Jaganjčevom*. Otajstvo križa nosi značenje otajstva starozavjetnoga prinosa pashalnoga jaganjca te euharistija biva oblikovana i življena kao nova Pasha: »On pravi i vječni svećenik (...) prvi se prinio tebi za spasenje svijeta i nama zapovjedio da to činimo njemu na spomen.« Krist je Jaganjac nove Pashe, konačnoga Božjega djela otkupljenja.

Stol Isusove posljednje večere s učenicima otkriva čudesnu Božju čežnju za čovjekom: »Svom sam dušom čeznuo ovu pashu blagovati s vama prije svoje muke.« (Lk 22, 15) Isusova čežnja za blagovanjem Pashe preslikava pradačni Božji naum da spasenjem – koje je našlo put u utjelovljenju, smrti i uskrsnuću njegova Sina – ponovno uspostavi, grijehom i neposluhom ranjeno, zajedništvo s ljudskim rodом. Božja čežnja za čovjekom kroz starozavjetnu je povijest pripovijedana i očitovana u proročkim riječima i u brojnim djelima koja su odabranome narodu bila znak Božje vjernosti. Ta čežnja pronalazi svoje ispunjenje u Isusu Kristu. Snagu čežnje jasnije i zvučnije izriče prijevod Vulgate: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum*. Izraz *desiderio desideravi* (oslonjen na izraz u izvorniku *epithymia epithymesa*) udvostručuje čežnju i želju koja je Isusa dovela u Jeruzalem da ondje bude začetnikom nove Pashe. Evanđeoski pisac kao da je odabirom imenice i glagola istoga korijena htio pokazati odjek Božje čežnje kroz povijest ljudskoga roda.

Latinska riječ *desiderium* (želja), prema glagolu *de-siderare*, prvotno znači pomno motriti zvijezde (*sidera*), uprijeti pogled u zvijezde, upirati pogled u nebo i kad zvijezde nisu vidljive. Želja je motrenje koje nastoji zamijetiti zvijezdu koja pokazuje put ili iz čijega su hoda stari pokušavali iščitati budućnost (sudbinu). Tako je motrenje zvijezda – zbog njihove nedohvatljivosti, a često i zbog zakrivenosti na nebeskome svodu – postalo sinonimom čežnje za nedostižnim i nedohvatljivim, katkada i varljivim. Pripada li čežnja Bogu? Može li uopće za čim čeznuti onaj u čijoj je ruci sve? Ne bi li čežnja bila znak njegove nemoći i nesavršenosti? Svetopisamska se predaja ne boji posegnuti za tom slikom, vlastitom ljudskom iskustvu, te govoriti o Božjem čeznuću za čovjekom i njegovim spasenjem. Čežnja izriče Božju vjernu ljubav, očitovanu u divnim djelima spasenja, a na najdivniji način u njegovu Sinu Isusu Kristu.

Ako se Isusovo blagovanje pashe, koja uvodi u otajstvo muke, smrti i uskrsnuća, očituje kao ispunjenje Božje čežnje u ljubavi, onda i starozavjetnu pashu, slavlenu iz godine u godinu, treba promatrati kao trajni rast Božje želje za spasenjem čovjeka. Slavlje Kristova vazmenoga/pashalnoga otajstva može, stoga, biti rasvijetljeno uvidima u smisao i značenje starozavjetne pashe.

Slojevitošću tema i obrednih slika liturgija vazmenoga bdjenja vodi nas kroz cijelu povijest spasenja – već od događaja stvaranja – do navještaja Kristova uskrsnuća. Kristovo otkupiteljsko djelo, izvršeno u posluhu i prihvaćanju smrti, koja je okrunjena uskrsnućem od mrtvih, prikazano je kao vrhunac Božjega nauma o spasenju ljudskoga roda i svega svijeta. U Kristu se dovršuje i ispunja Božje djelo kojim želi čovjeka ponovno izbaviti iz vlasti grijeha i obdariti ga, nekoć izgubljenim, božanskim dostojanstvom. Iz otajstva Krista, stoga, na nov način razumijevamo čitavu povijest spasenja: starozavjetni događaji u kojima razaznajemo Božju prisutnost u izabranome narodu i svi proročki navještaji usmjereni su prema spasenjskome susretu Boga s čovjekom u Isusu Kristu. Kristove raširene ruke na križu Božji su zagrljaj čovjeka koji je, nekoć, neposluhom okrenuo lice od Stvoritelja i njegove ljubavi. U Kristu ponovno pronalazimo Boga, otkrivajući kolikom nas je ljubavlju ljubio. Krist objavljuje Boga kao »Trajno-Prisutnog« u ljudskoj povijesti: »Više puta i na više načina Bog nekoć govorao ocima po prorocima; konačno, u ove dane, progovori nama u Sinu.« (Heb 1, 1-2)

Mnoge su simboličke poveznice i dodirnice između starozavjetnoga slavljenja Pashe i kršćanskoga slavljenja Kristova vazmenoga otajstva koje obuhvaćaju njegovu muku, smrt i uskrsnuće. Te poveznice daju razlog liturgijskoj odredbi da se u slavlju vazmenoga bdjenja od sedam starozavjetnih čitanja odabiru barem tri, pri čemu se nikada ne smije izostaviti čitanje iz Knjige Izlaska koje govori o izbavljenju Izraelaca iz Egipta i njihovu prjelasku preko Crvenoga mora (Izl 14, 15 – 15,1). Starozavjetni prjelazak (*pesah*) tako biva shvaćen kao predznak i nagovještaj novozavjetne »pash« – Kristova prolaska kroz iskustvo smrti i njegova prjelaska k Ocu, po uskrsnuću u vječni život. U ovome promišljanju pokušat ćemo *pashalne poveznice* starozavjetnoga Izlaska i Kristova Vazma čitati u simbolizmu »vazmenoga Jaganjca«.

Noć izlaska

Himan Večernje vazmenoga vremena bogat je slikama vazmenoga Jaganjca: »Na gozbu Kralja Jaganjca u bijelom ruhu idimo (...) U svojoj divnoj ljubavi on pit nam daje svetu krv (...) Naš vazam odsad Isus je, vazmeno naše Janje on...«. Da bismo razumjeli snagu tih poetskih slika, potrebno je vratiti se u starozavjetnu prošlost kroz čiji hod pratimo razvoj blagdana Pashe.

U blagovanju pashalne gozbe krv janjeta bila je znakom Božjega izbavljenja i najavak Pravoga jaganjca koji će oduzeti grijeh svijeta.

Marc Chagall:
Pashalna gozba, 1931.

U Ahrahamovoj spremnosti da žrtvuje sina jedinca Izaka Bog provida žrtvu. Krist, pravedni Jaganjac, žrtva je koju je Otac providio u svome naumu spasenja.

William L'Engle:
Abrahamova žrtva.

Židovski je narod još u predmojsijevsko doba poznao proljetni blagdan koji su slavili prije kretanja na novu ispašu, a u središtu slavlja bilo je žrtvovanje janjeta. Slavlje je odražavalo prepoznatljive crte pastirskoga i nomadskoga načina života: za slavlje nisu bili potrebni ni svećenik niti oltar. Unutar širega obiteljskoga kruga žrtvovalo se janje, kao izraz molitve za sigurnost i plodnost stada, a krvlju janjeta mazali bi motke na ulazu u šator ili bi krvlju oko šatora obilježili krug kako bi odagnali zle sile. Na vatri pripravljeno jelo blagovalo se s beskvasnim kruhom i gorkim (divljim) zeljem, a blagovali su pripravnici za polazak: opasnih bokova i sa štapovima u ruci. U kasnijem razvoju za blagdan se ustaljuje četrnaesti dan prvoga mjeseca (*abib*, kasnije nazvan *nisan*). I dan i mjesec mogu biti lako objašnjeni: riječ je o prvome proljetnom mjesecu (ožujak-travanj) kada se sa stadima kretalo na novu ispašu, a četrnaesti je dan vrijeme punoga mjeseca, što je pogodan i simboličan trenutak za slavlje u noći. Sve ove naznake upućuju na zaključak da je Pasha nastala još u predegijsko doba, kada je židovski narod živio (polu)nomadskim životom (J. Castellet). U jedno takvo blagdansko slavlje smješta se i opis događaja izlaska Izraelaca iz Egipta. U noći izlaska Izraelci su, po Mojsijevoj uputi, krvlju žrtvovanih janjaca poskropili nadvrtnike i dovratnike svojih domova, što je u kasnijem sjećanju i propovijedanju prepoznavano kao znak po kojemu su bili izbačeni od smrti koja je pogodila egipatske prvorodence (usp. *Izl 12, 21-25*).

U razdoblju nakon Izlaska na prvotnu se potku nomadskoga proljetnoga slavlja nadgrađuje spomen na izlazak iz Egipta, pa se smisao Pashe značenjski »historizira« i veže uz te događaje, pri čemu krv žrtvovanoga janjeta zadobiva jedinstveno značenje Božjega spasenja i izbačivanja. Pasha tako postaje spomen-blagdan na Božje djelo oslobođenja od izgnanstva u Egiptu.

Uz blagdan se u kasnijem razdoblju sadržajno vežu i kanaanski poljodjelski proljetni običaji. U Kanaanu, gdje se živjelo od poljodjelstva, u proljeće se slavio početak žetve ječma, pri čemu su se prvi plodovi prinosili božanstvu, a blagovao se kruh od novoga žita, dakle beskvasni. Ispočetak ti proljetni običaji nisu imali stalnoga datuma jer je običaj bio ovisan o dozrelosti žita i stvarnome početku žetve, ali se u židovskoj tradiciji on uskoro ustalio na dan poslije Pashe, 15. nisan, kao blagdan Beskvasnih kruhova. U prvome tjednu žetve pripravlja se i blagovao kruh od novoga brašna, bez kvasca, u znak novoga ciklusa i novoga početka koji započinje proljećem i žetvom. Prvi su se snopovi prinosili Jahvi, a punina toga blagdana nalazila je smisao u blagdanu Pedesetnice, slavljenom pedeset dana nakon početka žetve, na Blagdan sedmica ili Pedesetnicu, kada se slavio završetak žetvene sezone. U slavljenju Pashe i blagdana beskvasnih kruhova prevagnulo je pashalno značenje pa su oba izvorna običaja, onaj nomadski i onaj poljodjelski, u svome daljnjem razvoju i obrednom oblikovanju pružala obredni okvir za spomen na Božje djelo oslobođenja izraelskoga naroda iz egipatskoga sužanjsva.

Rabinska književnost iz međuzavjetnoga razdoblja proširuje značenja Pashe: ona uključuje spomen na Božje djelo stvaranja, savez s Abrahamom i njegovu žrtvu, oslobođenje iz egipatskoga izgnanstva i sužanjstva u Babilonu kao i oslobođenje od grijeha. Ideje mesijanizma u to doba dale su Pashi i eshatološku obojenost, pa je blagdan bio slavljen u iščekivanju Mesije ili nekoga njegovog preteče. Štoviše, vjerovalo se da će Mesija doći upravo u pashalnoj noći te da će se po njegovu djelovanju ostvariti novi »izlazak«, oslobođenje od svakoga oblika ropstva i time uspostaviti Božje kraljevstvo.

Krist – Jaganjac Božji

Prije nego se upustimo u razjašnjenja o judeokršćanskom simbolizmu janjeta, zavirimo nakratko u samo značenje riječi *agnus* (janje) i njegove umanjenice *agnellus*. U korijenu je uočljiva poveznica s grčkom riječju *amnos*, koja je u srodnosti sa sanskrtskim *avis*, od čega dolazi i latinska riječ *ovis*, pa i hrvatska riječ s istim značenjem – *ovca*. Pored te jezične i korijenske analize poznata je i interpretacija koja, premda bez čvrstoga uporišta, nastanak riječi *agnus* izvodi iz grčke negacije *a* i *gonos* (porod, potomak), pa bi se *agnos* odnosio na ono što još nije rađalo, iz čega je izvedeno značenje čistoće i nevinosti; *agnos* je onaj tko je neporočan, »bez mane«. Zbog toga su janjci do godine starosti bili smatrani posebno prikladnim životinjama za žrtveni prinos bogovima.

Izvan judeokršćanskoga svijeta janje se rijetko susreće s nekim posebnim simbolizmom, osim onim koje otkriva nemoć, nevinost, slabost, posebice u suprotstavljenosti jakomu i snažnomu. Primjer nalazimo u Ezopovoj basni o vuku i janjetu. Trag možemo vidjeti i u riječima Isusova poslanja učenika: »Evo, šaljem vas kao janjce među vukove« (Lk 10, 3; usp. Mt 10, 16).

Premda takva općekulturalna značenja janjeta mogu biti promatrana u trpljenju Krista pravednika, prave razloge povezivanja Krista sa simbolizmom janjeta pronalazimo u Starome zavjetu i u slavljenju blagdana Pashe. U mesijanskim proročkim tekstovima budući Mesija prikazan je u liku janjeta. Tako Pjesma o budućem Božjemu sluzi iz Knjige proroka Izaije (Iz 53) uspoređuje trpećega Božjeg slugu s nevinim janjetom koje vode na klanje: »Zlostavljahu ga, a on puštaše, i nije otvorio usta svojih. Ko janje na klanje odvedoše ga; ko ovca, nijema pred onima što je strigu, nije otvorio usta svojih.« (53, 7) Ne čudi stoga da, prema piscu četvrtoga evanđelja, Ivan Krstitelj, ugledavši Isusa kako dolazi k njemu da ga krsti, govori: »Evo Jaganjca Božjega koji odnosi grijeh svijeta!« (Iv 1, 29). Joachim Jeremias ide korak dalje te pojašnjava da se ta Ivanova rečenica može razumjeti također iz činjenice da u hebrejskome jeziku riječi *talia* znači i 'janje' i 'sluga' (dječak), pa bi Krstitelj ukazivao na Božjega slugu koji preuzima čovjekov grijeh i oslobađa ljudski rod iz ropstva grijeha, ali bi naslov »Jaganjac Božji« ujedno nosio i značenje pashalnoga janjeta koje svojom nedužnošću ispašta grijehe čovječanstva. U Kristu je, dakle, iz više razloga moguće gledati ispunjenje onih značenja i nadanja koja je starozavjetna vjera, s nadom u konačno oslobođenje, motrila u prinosu i blagovanju

pashalnoga janjeta. U tome smislu korisno je zaviriti u slojevitu temu odnosa Kristove oproštajne večere i židovske pashalne gozbe u Jeruzalemu.

Slojevitost pitanja izvire iz nepodudarnosti sinoptičkih izvješća s opisom koji nalazimo u Ivanovu evanđelju. Prema sinopticima Isus je Posljednju večeru blagovao prvoga dana blagdana Beskvasnih kruhova, u isto vrijeme kada su i drugi hodočasnici u Jeruzalemu blagovali pashalnu gozbu. Prema računanju koje se naslanja na sinoptičko izvješće to bi bio četvrtak uvečer. Te je noći Isus bio uhićen, nakon čega je slijedilo odvođenje pred sud, pa bi Isus bio osuđen i razapet u petak, s naznakom da je umro u »deveti čas«, što bi značilo oko 15 sati. Prema židovskome običaju pokop je uslijedio istoga dana, još prije mraka, jer je bio dan Priprave, to jest dan uoči subote, pa je raspete trebalo pokopati odmah kako se ne bi kršila pravila subotnjega odmora. Tako bi Isus na dan židovskoga počinka (šabat), »počivao u grobu«, a uskrsnuće bi se zbilo u jutro prvoga dana u tjednu, u nedjelju. U tome slijedu događaja ostaje niz nejasnoća koje je teško pomiriti s blagdanskim odredbama i načinima slavljenja Pashe. Ponajprije začuđuje da bi se Isusovo uhićenje, osuda i pogubljenje događali na sam blagdan Pashe koji je te godine padao u petak. Naslanjajući se na tu predaju mogli bismo Isusovu smrt na križu promatrati kao Novu pashu, kao konačni Božji osloboditeljski zahvat po kojemu se događa konačno oslobođenje naroda, izbavljenje iz ropstva grijeha.

Opis koji nalazimo kod evanđeliste Ivana oprječan je takvome prikazu i nosi sasvim drugo značenje. Ivan, naime, pomno pazi da Isusova večera ne bude gledana kao pashalna gozba. Židovske su vlasti – kako zamjećuje papa Benedikt XVI., iščitavajući Ivanov prikaz Isusove muke (usp. *Isus iz Nazareta*, II, 110.-116.) – nastojale da Isus bude procesuiran i pogubljen prije blagdana Pashe kako tim postupkom ne bi bile povrijeđene odredbe o obrednoj čistoći i pripravi kao pretpostavci za blagovanje pashe. Židovski vođe, naime, izbjegavaju stupiti u pretorij, sudište rimskoga upravitelja, »da se ne okaljaju, već da mogu blagovati pashu« (*Iv* 18, 28). Ta nas pojedinost smješta u vrijeme Priprave, dakle u dan prije blagdana Pashe. Tako bi, prema Ivanovu izvješću, te godine blagdan Pashe padao u subotu, pa bi Isus bio pogubljen u petak poslijepodne, dakle prije Pashe. Isus bi, kao i kod sinoptika, Posljednju večeru s učenicima blagovao u četvrtak navečer, ali bi razlika bila u tome što to nije bila pashalna gozba; u petak, na dan Priprave bio bi pogubljen, u subotu na blagdan Pashe bi počivao u grobu, te u nedjelju uskrsnuo. Takvom rasporedom naglašava se jedna nova teološka poveznica: Isus na križu umire u trenutku kada su se u hramu klali pashalni janjci; on tako postaje »istinско janje« komu su pashalni janjci bili samo predznak i navještaj.

Pojedini su egzegete Ivanov prikaz tih događaja protumačili kao pokušaj »teološke kronologije« i interpretacije i time ju odbacuju kao povijesno nevjerodostojnu. No, i jedna i druga teorija nose teško prihvatljive poveznice sa židovskom Pashom: s jedne strane teško je zamisliti da bi Isus bio suđen i pogubljen na blagdanski dan, a s druge strane snažne poveznice Isusove posljednje večere i židovske pashalne gozbe pokazuju teško prihvatljivom tezu da bi Posljednja večera bila dan ranije. Rješenje

Janje, nevino i neokaljano, dostojan je pralik Sina Božjega čija žrtva označi Novi Savez s Bogom.

Francisco de Zurbarán:
Pashalni jaganjac,
1635.-1640.,
San Diego Museum of Art.

je, bez velikoga prihvaćanja u znanstvenim krugovima, pedesetih godina prošloga stoljeća pokušala dati Annie Jubert tezom o dvama nepodudarnim blagdanskim kalendarima i načinima računanja blagdana Pashe, u čemu bi se razlikovao sinoptički i ivanovski prikaz. Ipak, uza sve nejasnoće, ivanovska predaja čini se povijesno vjerodostojnijom (J. Ratzinger) pa bi u vremenskoj nepodudarnosti Isusova umiranja na križu sa židovskom Pashom bilo moguće tražiti jednu drugu podudarnost, onu koja naglašava da je Isus umro u trenutku kada su se u hramu klali i pripravljali pashalni jaganjci, čime je otvoren prostor širemu povezivanju židovske Pashe s Isusovom mukom, smrću i uskrsnućem.

Ostaje pritom pitanje značenja Isusove oproštajne večere te pitanje podrijetla njezinoga pashalnoga značenja, ukoliko bi ona bila blagovana dan prije početka židovske Pashe. Papa Benedikt XVI. daje razjašnjenje: »Isus je znao za svoju predstojeću smrt. Znao je da ne će moći blagovati Pashu. U ovome punom znanju pozvao je svoje na Posljednju večeru potpuno nove vrste, koja nije pripadala nijednomu određenom židovskom obredu, nego je bila njegov rastanak u kojemu je dao nešto novo, darovao sama sebe kao pravoga Jaganjca i tako ustanovio *svoju* Pashu.« (*Isus iz Nazareta*, II, 115.). U tome smislu i riječi istaknute na početku ovoga razmišljanja – »svom sam dušom čeznuo ovu pashu blagovati s vama prije svoje muke, jer kažem vam, neću je više blagovati dok se ona ne završi u kraljevstvu Božjem« – mogu biti interpretirane i u značenju da Isus ne blaguje pashu nego da hodi prema novoj Pashi. Ono što je bitno u Isusovu blagovanju Posljednje večere jest *novost* čiji se smisao i značaj ne iščitava iz starozavjetnih događaja, nego iz onoga što slijedi – iz Isusove muke, smrti i uskrsnuća.

U Ivanovu opisu Isusove muke i smrti na križu *novost Pashe* veže se uz *novoga Jaganjca* koji je, premda nevin, žrtvovan za krivice drugih i pogubljen. Nije slučajna rečenica koju izgovara Pilat nastojeći osloboditi Isusa:

Ranjivost i nemoć
nevinoga janjeta postaju
slikom koja objavljuje
Božju pobjednu snagu.

»Ja na njemu ne nalazim nikakve krivice« (18, 39; 19, 4). Svjedočanstvo o pravedniku bez krivice snažno podsjeća na opis pashalnoga janjeta koje je moralo biti »bez mane« (usp. *Izl* 12, 5).

I trenutak umiranja pun je simboličkoga značenja. Vojnici su, poštujući židovsko pravo i običaje, morali požuriti smrt raspetih kako bi ih skinuli i pokopali istoga dana, pa su tako i dvojici kažnjenika koji su bili raspeti zajedno s Isusom prebili golijeni. Isus je, međutim, već bio umro. Njemu, stoga, jedan od vojnika kopljem probode bok (srce) »i odmah poteče krv i voda« (*Iv* 19, 34). Neizbježna je poveznica s janjcima koje su hramski službenici upravo u to vrijeme klali i pripremali za večernji prinos. Kao što se kod pripravljanja pashalnih janjaca pazilo da im ne bude slomljena nijedna kost (usp. *Izl* 12, 46), tako i rimski vojnici – i ne znajući – sudjeluju u pripravi i prinosu Jaganjca nove Pashe: nijedna mu kost ne bi slomljena.

Rabinski je nauk zahtijevao da se pri pripravi pashe zaklaname janjetu rastvori srce i pusti da oteče krv. Riječi Psalma 34 također mogu ponuditi razjašnjenje: »Mnoge nevolje ima pravednik, ali ga Gospodin iz svih izbavlja. On čuva sve kosti njegove: ni jedna mu se ne će slomiti« (*Ps* 34, 20). Krist je Pravednik koji trpi, Jaganjac bez mane, čija krv biva prolivena. I kao što su pashalno janje i njegova krv kojom su se škropili dovratci domova bili znak izbavljenja i Božjega spasenja, tako i raspeti Jaganjac i njegova prolivena krv postaju znakom novoga i konačnoga oslobođenja. Osim toga, nekanonski tekstovi svjedoče da je pashalno janje za gozbu bilo pripravljano na vatri tako što bi bilo postavljeno na rašlje, odnosno na drvenu osnovicu (stup) s poprečnom gredom (N. Füglistner, H. U. von Balthasar), čime vjernički pogled na Raspetoga prepoznaje Jaganjca. On je uistinu »Jaganjac koji oduzima grijeh svijeta«. Ono što je Ivan Krstitelj za njega rekao na početku njegova javnoga djelovanja, predstavljajući ga svijetu, sada se, na križu, očituje u svoj jasnoći značenja.

U pogledu na »Onoga koga su proboli« (*Iv* 19, 37), kako kaže evangelist Ivan vidjevši u tim riječima ispunjenje Zaharijinoga proroštva (*Zah* 12, 10), pred našim se očima otvara pogled prema još jednomu starozavjetnom prizoru, onom o Abrahamovu žrtvovanju Izaka na brdu Moriji (*Post* 22). Abraham čuje Božji poziv: »Uzmi svoga sina jedinca Izaka koga ljubiš i pođi u krajinu Moriju pa ga ondje prinesi kao žrtvu paljenicu na brdu koje ću ti pokazati.« (22, 2) Uspevši se na brdo, Izak pita gdje je žrtva koja ima biti prinesena, na što Abraham odgovara: »Bog će već providjeti *janje* za žrtvu« (22, 8). Zbog toga će to mjesto i dobiti ime »Jahve provida«. I kao što je Abraham, podigavši oči, ugledao *ovna*, rogovima zapletena u grmu, te ga prinio za žrtvu paljenicu »umjesto svoga sina« (*Post* 22, 13-14), tako kršćanski pogled vjere prepoznaje u Kristu »Onoga koga Bog provida«, Jaganjca »koji se radi nas dao zaplesti u grmlje, koji se radi nas dao svezati i postao zamjena za nas, postavši naše otkupljenje« (J. Ratzinger, *Gledati Probodenoga*, 127). Tako je prizor s Morije, gdje Bog sâm provida žrtvu za Abrahamov prinos, najavak novo-

ga otkupiteljskoga providanja koje se zbilo na brdu Kalvariji, ali ujedno i smisao pravoga bogoštovlja: »Sam Bog sebi pripravlja bogoštovlje po kojemu zamjenjuje i otkupljuje čovjeka.« (J. Ratzinger, *Gledati Probodenoga*, 128). U Izaku koji se uspinje na brdo i nosi drva za žrtvu paljenicu prepoznajemo sebe i svoj životni hod: uspinjemo se noseći sa sobom »oruđa svoje smrti« (J. Ratzinger), ne pitajući se o svršetku. Na kraju uspona susrećemo Onoga koga je Bog providio još od postanka svijeta (1Pt 1, 20) kako bi nam, oslobađajući nas od umiranja za grijeh, podario život u svojoj vječnosti.

Na gozbi Jaganjčevoj

Euharistijsko slavlje, kojim Crkva vrši spomen-čin Kristove muke, smrti i uskrsnuća, u predaji se naziva *gozdom Jaganjčevom*. Otajstvo križa nosi značenje otajstva starozavjetnoga prinosa pashalnoga jaganjca te euharistija biva oblikovana i življena kao nova Pasha: »On pravi i vječni svećenik (...) prvi se prinio tebi za spasenje svijeta i nama zapovjedio da to činimo njemu na spomen; njegovo nas žrtvovano tijelo u pričesti krijepi, a krv prolivena od svih grijeha čisti« (Predslovlje o presv. Euharistiji, I.). U krvi i vodi koje su potekle iz Kristova probodenoga boka crkveni su oci rado gledali govor o sakramentima euharistije i krštenja. Otvaranje srca značilo je izručenje najosobnijega i najskrovitijega, a time i svega sebe. Osim toga, razdvajanje krvi od tijela u semitskoj je kulturi bilo pretpostavka za blagovanje. Tako je žrtva križa gledana kao žrtva dana na blagovanje, Božji prinos za nas kako bismo po blagovanju žrtve koju je sam Bog »providio« postali dionicima njegova božanstva, Onoga koji u »euharistijskoj spomen žrtvi križa« biva blagovan. Po otvorenome boku otvoren nam je pristup u otajstvo Krista: »Ulaz je pristupačan: Krist je vrata. I za tebe se otvorio kada je njegov bok otvorilo koplje. Sjeti se što je iz njega izašlo. Izaberi, dakle, gdje ti možeš ući. Iz boka Gospodina koji je visio i umirao na križu provrela je krv i voda kada je bio proboden kopljem. U vodi je tvoje pročišćenje, u krvi tvoje otkupljenje.« (sv. Augustin, *Sermo* 311, 3; usp. *Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji*, 168).

Janje starozavjetne pashe bilo je *figura*, predznak i najavak, kojega je Krist, kao nevini Jaganjac raspet na križu, *eventum*, ispunjenje u povijesno-spasenjskom događaju, a čega je euharistija *sacramentum*, trajni spomen-čin. Ono što je naviještalo buduću stvarnost, u Kristu i otajstvu križa ustupa mjesto samoj naviještenoj istini: *figura transit in veritatem*, kako su govorili crkveni oci. Odnos *figura-eventum-sacramentum* stavlja euharistijski spomen-čin i euharistijsku gozbu u nastavak i dovršenje spasenjske povijesti. U euharistiji se na sakramentalan način posadašnjuje i izvršuje Kristova otkupiteljska žrtva, jednoč prinesena na križu (usp. SC, 47). Euharistija ju čini trajno sadašnjom, posadašnjujući je u obličju i iskustvu gozbe (*convivium*) »u kojoj se Krist blaguje, duša napunja milosti i daje zalog buduće slave« (Antifona za 'Veliča' II. večernje Tijelova).

On, Pravednik,
k'o janje na klanje
bijaše odveden...

Zbog toga u svakome slavlju euharistije, kod lomljenja euharistijsko-ga kruha prije pričesti, odzvanjaju riječi: *Ecce Agnus Dei...* – »Evo Jaganjca Božjeg. Evo onoga koji oduzima grijehe svijeta. Blago onima koji su pozvani na gozbu Jaganjčevu.« No, značenjem je snažnija pjesma koja prati čin lomljenja kruha: »Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se« (*Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis*).

Uvođenje u liturgiju toga svečanoga i teološki snažnoga poklika djelo je pape Sergija I. (687.-701.) koji se za to, vjerojatno, nadahnuo praksom istočne liturgijske tradicije u kojoj je slika jaganjca bila već srasla s euharistijskom teologijom. Papa Sergije, podrijetlom iz obitelji koja je iz Sirije doselila na Siciliju, odbio je potvrditi odluke carigradske sinode iz god. 692. koja je bila donijela zabranu prikazivanja Krista u liku jaganjca, a što je na Istoku bio već uvriježen ikonografski motiv. Želeći istaknuti vrijednost nauka o Kristu vazmenom jaganjcu papa određuje da za vrijeme lomljenja kruha svi zajedno, i svećenik i puk, pjevaju: »Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis.« Naslov *Jaganjac* unosi se kao teološki sinonim za pojam 'žrtva', lat. *hostia*, koji govori o klanju i prinosu žrtvene životinje (sanskrit. *ghas* znači raniti, pogubiti). (Pojam *hostia* rabio se nekoć za žrtvu u kojoj se prinosila sitnija stoka, ovca ili janje, kao pomirница ili zadovoljština za počinjene grijehe, dok je pojam *victima* vlastit prinosu zahvalnih žrtava, osobito goveda, kod pobjeda ili velikih djela koja su se zbila zaslugom i snagom samoga čovjeka.)

Smisao pjesme »Jaganjče Božji« bio je u doba kada je uvedena u euharistijsku liturgiju znatno čitljiviji i jasniji budući da je lomljenje kruha tvorilo vidljiv i doživljajan obredni čin; za euharistiju se, naime, rabio kruh ili kruhovi koje je trebalo razlomiti za potrebe pričesti svih nazočnih. Iz toga je razloga spomenuta pjesma pratila dugi obred lomljenja kruha, pa se poklik ponavljao onoliko puta koliko je bilo potrebno, sve dok traje obred. (Analogno tomu pokliku u ambrozijanskoj se tradiciji razvila vlastita pjesma za lomljenje kruha te je po tome obrednom određenju dobila i naslov *confractorium*.) Kada se, međutim, tijekom 10. stoljeća, umjesto kruha koji se lomi za sve pričesnike uvode hostije, unaprijed oblikovane i »odmjerene« za pričest pojedinih vjernika, lomljenje kruha obredno se minimalizira na lomljenje 'hostije' za pričest svećenika te poklik »Jaganjče Božji« gubi svoje obredno uporište i biva sveden na jednostavni poklik (koji se ponavljao tri puta). Gubitkom oslonca u činu lomljenja kruha poklik se počinje gledati u svezi s obredom pružanja mira, pa završetak poklika »Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se« (*miserere nobis*) kod trećega ponavljanja biva modificiran u »daruj nam mir« (*dona nobis pacem*). Time je otvoren put još jednoj promjeni: u 11. st. u galskim krajevima, u misama za pokojne, završetak pjesme u prva dva poklika glasio je »daruj im pokoj« (*dona eis requiem*), a u trećemu »daruj im pokoj vjekovječni« (*dona eis requiem sempiternam*). Takva se praksa u Rimu bilježi od 13. st.

Liturgijskom obnovom poslije Drugoga vatikanskoga koncila poklik »Jaganjče Božji« ponovno je postao poklik koji prati čin lomljenja kruha. *Opća uredba Rimskoga misala* u tome smislu pojašnjava: »Lomlje-

nje koje je Krist učinio na Posljednjoj večeri i koje je u apostolsko doba dalo ime čitavomu euharistijskomu činu, označuje da mnoštvo vjernika u pričesti jednoga kruha života, tj. Krista umrloga i uskrsnuloga za spasenje svijeta, tvori jedno tijelo (usp. 1Kor 10, 17). Lomljenje započinje nakon pružanja mira; neka se vrši s dužnim poštovanjem (...). Molitveni zaziv 'Jaganjče Božji' prati lomljenje kruha te se zato može ponavljati koliko je potrebno, sve dok se obred ne završi. Zadnji se put zaključi riječima 'daruj nam mir'.« (br. 83).

Iz tih je napomena važno uočiti ponajprije da je u pokliku-zazivu »Jaganjče Božji« riječ o pjesmi koja prati obred lomljenja kruha, pružajući mu smisao i značenje. Nije riječ o pjesmi koja bi pratila i interpretirala obred mira. U poslijekoncilskome razdoblju ponegdje su, bez odobrenja i bez pozornosti na teološki smisao obreda, uvedeni »zajmjeniski« tekstovi za pjesmu »Jaganjče Božji« u kojima je naglasak stavljen na tematiku mira čime je raskinuta sveza te pjesme s obredom lomljenja kruha. Obred mira ima, naime, svoju obrednu strukturu i obredni slijed (svećenikova molitva za mir; »predavanje« mira; poziv na pružanje mira; gesta pružanja mira) i nije predviđena pjesma koja bi ga pratila ili dodatno interpretirala.

Čin lomljenja kruha pruža euharistijskomu blagovanju (pričesti) jasno kristološko i soteriološko usmjerenje, pa i sama pjesma ima biti razumijevana iz poklika »Jaganjcu Božjem« i iz ispovijedanja vjere u Onoga koji »oduzima grijeh svijeta«. Bizantska je liturgija u tome još izravnija. Izdajamo tek jedan tekst koji prati čin pripravljanja euharistijskoga kruha: »Ti si Krist Bog čiji bok bijaše proboden na Golgoti; ti si Jaganjac Božji koji oduzima grijeh svijeta.« Pripravljajući kruh za pričest svećenik u bizantskoj liturgiji razrezuje kruh te liturgijskim predmetom koji se zove *koplje* 'probada' kruh s desne strane, čime se obredno uspostavlja jasna poveznica između pashalnoga janjeta, Krista Jaganjca i euharistijskoga kruha. K tomu, u istočnim se liturgijama i sâm kruh koji se pripravlja za euharistiju naziva *agnus*, janje, pa je na izravan način istaknuto pashalno značenje euharistijskoga lomljenja i blagovanja kruha.

Obred pričesti razvija dalje misao o Kristu Jaganjcu: nakon molitvene pripreme u tišini »svećenik iznad plitice ili kaleža pokaže vjernicima euharistijski (razlomljeni) kruh i pozove vjernike na Kristovu gozbu« (OURM, 84) riječima: »Evo Jaganjca Božjeg, evo onoga koji oduzima grijeh svijeta. Blago onima koji su pozvani na gozbu Jaganjčevu.« Poziv »Evo Jaganjca Božjega«, posuđen iz svjedočanstva Ivana Krstitelja, u pričesne je obrede unesen dosta kasno, tek u 16. stoljeću. Svećenikov poklik, koji prati gestu pokazivanja razlomljene hostije, ovdje nema značenje isticanja Kristove prisutnosti u euharistijskome kruhu ili značenje poziva na poklonstvo pred podignutom hostijom, nego ponajprije smisao pre-

Krist, pobjedni Jaganjac, otvorit će Knjigu i sedam pečata njezinih... (Otk 5,5).
»Ecce vicit leo de tribu luda radix David aperire librum«.

Detalj apsidalne freske,
Katedrala u Anagninu,
Italija, 11. st.

Blago svima koji su
pozvani na svadbenu
gozbu Jaganjčevu.

Erich Schickling

zvani na *svadbenu gozbu Jaganjčevu*» (*Beati qui ad cenam nuptiarum Agni vocati sunt*; *Otk* 19, 9). Euharistija je zaručnička gozba (*cena nuptiarum*) Krista-Zaručnika i Crkve-Zaručnice.

Odgovor zajednice »Gospodine, nisam dostojan da udeš pod krov moj...« riječi su rimskoga stotnika kojemu je Isus u Kafarnaumu ozdravio slugu (*Mt* 8, 8), a od 10. st. nalazimo ih u misi među molitvama priprave za pričest. Premda u izvornome novozavjetnom kontekstu nemaju euharistijsko značenje, liturgijska ih je tradicija prepoznala kao prikladne za pripravu na euharistijski ozdraviteljski susret s Kristom. Riječ je o ozdravljenju/očišćenju od grijeha: pred Božjim prijestoljem u njegovoj slavi stoje oni koji su »oprali haljine svoje i ubijelili ih u krvi Jaganjčevoj« (*Otk* 7, 14). Dioništvom u »gozbi Jaganjčevoj« učenici sâmi bivaju osposobljeni biti »janjci«, pozvani nasljedovati neporočnost, poniznost i blagost Krista Jaganjca.

Pashalna gozba može i drugim značenjskim poveznicama risati lice Kristove Crkve. Starozavjetna je pasha bila blagovana unutar kruga obitelji, a hodočasnici koji bi za Blagdan hodočastili u Jeruzalem ondje bi »oformljivali« neki oblik hodočasničkih zajednica, takozvane *chaburot*, unutar kojih bi zajedno blagovali pashalnu večeru. Zajednica vjernika slaveći otajstvo euharistije postaje *chaburah*, hodočasnička obitelj, zajednica onih koji na zemlji nemaju stalnoga doma. Euharistija nas povezuje u novu obitelj, u nove odnose, upućujući nas da svaki čisti odnos izrasta iz pomirenosti i zajedništva s Onim koji je pomirnica za naše grijeha. Zavidljujuće je kako euharistijska gozba okuplja ljude koje život razdvaja po zvanju, zanimanju, dobi, podrijetlu, bogatstvu, posjedovanju, ugledu, odgovornosti i zadaći u društvu. Za euharistijski stol dolazimo svi s istom potrebom. Ondje se uspostavljaju novi odnosi, oblikuju nove vrijednosti, otkrivaju nove brige i potrebe, odbacuju brige koja nas zarobljavaju, uočavaju ljudi koje u životnoj svakodnevnici gotovo i ne primjećujemo.

poznavanja u Kristu onoga koji je sebe prinio za oproštenje grijeha i za naše otkupljenje (V. Raffa).

Drugi dio poziva »Blago onima koji su pozvani na gozbu Jaganjčevu« (*Beati qui ad cenam Agni vocati sunt*) plod je liturgijske obnove Reda mise nakon Drugoga vatikanskoga koncila. Tekst je preuzet iz Knjige Otkrivenja, ali nije sačuvana izvorna poveznica sa slikom eshatološke svadbene (zaručničke) gozbe: »Blago onima koji su po-

Hraneći se darom na Jaganjčevoj gozbi uranjamo u njegov božanski život, postajući dionici božanske naravi. Ovdje se očituje princip hranjenja po kojemu u prirodi ono što je više i razvijenije apsorbira ono što je manje snažno: životinjsko u hranjenju apsorbira biljno i mineralno, ne obrnuto; biljno apsorbira mineralno. Tako je i na susretu ljudskoga s božanskim. Premda se sam Bog učinio prinosom za nas, blagujući za stolom božanske gozbe mi uranjamo u ono što blagujemo; božansko apsorbira ljudsko. Presiromašno je, stoga, reći da se u euharistiji hranimo Bogom; onaj koji se za nas učini žrtvenim prinosom i hranom novoga života asimilira u sebe nas koji ga blagujemo (R. Cantalamessa). Iskustvo je to koje je sveti Augustin ispovjedio u opisu svoga traganja za Bogom: »O vječna istino, o istinita ljubavi, o ljubljena vječnosti! (...). Spoznah da sam daleko od tebe, u kraju gdje je sve različito od tebe, i bilo mi je kao da čujem tvoj glas iz visine: 'Ja sam hrana jakih; rasti pa ćeš me blagovati. I ne ćeš ti mene pretvoriti u sebe kao hranu svoga tijela, nego ćeš se ti promijeniti u mene.'« (Ispovijesti, VII, 10). Hranimo se euharistijom ne tek da bismo ovome životu dali okus božanskoga, nego da bismo »nestajali« u božanskome, uranjali u božansko. Euharistija je uvijek predokus nebeske gozbe.

Vjernik na susretu s Kristom u euharistijskoj gozbi otkriva svoje »euharistijsko ja« (K. Wojtila), zahvaćenost božanskim životom, obličjem Jaganjca koji se predaje. Istinsko lice Crkve stoga se prepoznaje u euharistijskoj zajednici. U zajedništvu vjere i u hranjenju Jelom, koje je Bog »providio« za naše otkupljenje, Crkva uvijek iznova obnavlja i pročišćuje svijest o sebi, o poslanju koje joj je povjereno, o kristovskoj brizi za ljude koje susreće. Crkva, zajednica otkupljenika, rađa se iz euharistije, živi od euharistije. »Euharistija nije pobožna zabava ili razonoda, religijsko uljepšavanje i urešavanje svijeta; ona seže do krajnjega dna koje se naziva smrt, i otvara put u život koji nadilazi smrt« (J. Ratzinger, *Bog je s nama*, 41). Ona nas nosi u iskustvo koje čovjek sam sebi ne može darovati. Stvara u nama ozračje i odnos darovanosti. Stoga, euharistija nije nešto čime možemo raspolagati, služiti se njome kao sredstvom, prilagođavati ju našim potrebama i viđenjima svijeta. Ona je uvijek Dar. Dar u kojemu se sam Bog daje blagovati, nudi se kao jelo da bismo uronili u božanski život. Crkva se povjerava i izručuje tome Daru, postaje ono što u Daru prima te iz dana u dan postaje zbiljom koja očituje zajedništvo božanskoga s ljudskim, nebeskoga s božanskim. Kad lomimo kruh i kad pred tim otajstvom s vjerom kličemo »Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta«, znajmo prepoznati Dar koji izvire iz Kristova prinosa na križu, iz njegova probodenoga boka u čijoj smo krvi oprani i oživljeni.

»Dostojan je *zaklani Jaganjac* primiti moć, i bogatstvo, i mudrost, i snagu, i čast, i slavu, i blagoslov!« (Otk 5, 4). Sâm nas je učinio dostojnima zajedništva na njegovoj gozbi. A naše euharistijsko zajedništvo ima uvijek očitovati primljeno dostojanstvo te i sâmo biti dostojno onoga što nam se u njemu daruje. Euharistija daje iskusiti ljepotu Božje čežnje za našim spasenjem i rasvijetliti nas mudrošću koja pronalazi put svjedočenja njegove preobrazbene blizine svakomu čovjeku. ■

Biblijsko-patrističko-liturgijska simbolika Božjega Jaganjca

Ivan Šaško

Izrijek iz Evandjelja po Ivanu: »Jaganjac Božji koji odnosi grijeh svijeta« (Iv 1, 29) rano je postao sastavnicom ranokršćanske liturgije. Tako već u četvrtome stoljeću (na primjer u Liturgiji apostola Jakova) svećenik prije pričesti izgovara riječi: »Evo Jaganjca Božjeg koji odnosi grijeh svijeta, zaklan za život i spasenje svijeta.« Moguće je, a čak i vjerojatno, da su upravo ti liturgijski elementi utjecali i bili izvorom nadahnuća za uvođenje obreda *Agnus Dei* u misu rimskoga obreda. Iz liturgije se ista simbolika pretače u kršćansku umjetnost i književnost.

U židovskome poimanju janje ima simboličku vrijednost neobranjenosti i ranjivosti (usp. *Iz* 5, 17; 11, 6; *Jer* 11, 19; *Hoš* 4, 16). Posebno su znakovita mjesta iz Četvrte pjesme o Sluzi Gospodnjem (usp. *Iz* 53, 7): »Zlostavljahu ga, a on puštaše, i nije otvorio usta svojih. K'o janje na klanje odvedoše ga; k'o ovca, nijema pred onima što je strižu, nije otvorio usta svojih.« Jednaka simbolika nalazi se u predodžbama odnosa Boga prema svomu narodu: Bog pastir Izraelu, a njegov je narod njegovo stado. Slika neobranjenosti očituje da je bez pastira narod izložen pogibli (usp. *Br* 27, 17; *1Kr* 22, 17; *Ez* 34). I u drugim židovskim spisima (na primjer Prva Henohova knjiga, 89-90) jasno je naglašeno da se ovce ne mogu obraniti od divljih zvijeri. Samo ih gospodar ovaca može izbaviti iz nasilja. Ranožidovska književnost, uz obilježja neobranjenosti i ranjenosti, janje povezuje s poslušnošću u kojoj je vođeno i čuvano na životu.

Ti su vidici preuzeti u ranokršćanske spise. Tako se Evandjelje po Ivanu odnosi na starozavjetnu predaju koja za zajednicu vjernika često koristi pojam Božjega stada, nužno uključujući i pastira (usp. *Iv* 10; 21). Upravo se u tome tekstu susreću svi dijelovi semantičkoga naboja metafore Božjega Jaganjca, jer je to Evandjelje pisano upravo tako da se očituje istina da je Isus ostvarenje navještaja iz Knjige Izlaska i Knjige proroka Izaije (53. poglavlje o Sluzi Gospodinovu) o istinskome vazmenome jaganjcu. On je nedužni patnik koji je nakon smrti proslavljen. Evandelist Ivan u svojoj je teološkoj potki spojio lik Sluge Gospodinova i Božjega Jaganjca, usmjerujući pozornost na dokidanje grijeha, odnosno na prjelazak iz smrti u (vječni) život.

Na simboličkoj je razini posebno važan aitiološki temelj uspostave vazmene (pashalne) žrtve janjeta, koja je imala i apotropaičku (zaštitničku) i anamnezičku (spomenčinsku) funkciju. Naime, krv zaklanoga jaganjca viđena je kao zaštita od smrti, jer sve obilježeno tim znakom zaobišao je Božji zatornik (usp. *Izl* 12). Zapovijed da se janjetu ne lome kosti također je promatrana u kontekstu zaštite Izraela. Jednako tako taj znak je spomen na izlazak iz egipatskoga ropstva. U tome smislu, pashalni jaganjac označuje temeljni čin spasenja u povijesti židovskoga naroda. Sveti Pavao će se osloniti na istu tradiciju, ali s kršćanskim značenjem koje zadire dublje u odnos prema staromu i novomu. Naime, žrtva Krista-jaganjca označuje prjelazak nakon kojega čovjek ne smije više živjeti starim načinom života.

Biblijska podloga

Izrijek iz Evanđelja po Ivanu: »Jaganjac Božji koji odnosi grijeh svijeta« (Iv 1, 29) rano je postao sastavnicom ranokršćanske liturgije. Tako već u četvrtome stoljeću (na primjer u Liturgiji apostola Jakova) svećenik prije pričesti – pri lomljenju kruha koje prati znamenovanje znakom križa nad kruhom – izgovara riječi: »Evo Jaganjca Božjeg koji odnosi grijehe svijeta, zaklan za život i spasenje svijeta.« Moguće je, a čak i vjerojatno, da su upravo ti liturgijski elementi utjecali i bili izvorom nadahnuća za uvođenje obreda *Agnus Dei* u svetu misu rimskoga obreda. Prije pričesti, u povezanosti sa simboličkim lomljenjem kruha, svećenik dvaput moli: »*Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, miserere nobis* (Jaganjče Božji, koji oduzimaš grijehe svijeta, smiluj nam se)«, a od 11. st. dodaje zaziv: »*Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem* (daruj nam mir).« Izraz 'Jaganjac Božji' ima važnu ulogu i u istočnim kršćanskim obredima, upravo u obredu lomljenja kruha. I sam se kruh u bizantskoj liturgiji naziva 'Jaganjac' (*ho amnós*), a liturgijski se nož zove kopljem (*he lónhe*; usp. Iv 19, 33-35). Cijela se priprava pričesti nakon 8. st. redovito naziva »klanjem Jaganjca«. Vidljivo je, dakle, da je predaja i na Istoku i na Zapadu lomljenje kruha poimala kao simboličko prinošenje Jaganjca, pri čemu se povezuje ivanovska teologija sa starozavjetnom tradicijom vazmenoga jaganjca. Tomu je pripadno pridodati i činjenicu da, iako se tumačenje večere Gospodnje u protestantskoj tradiciji razlikuje od katoličkoga i pravoslavnoga, *Agnus Dei* (u prijevodu) ima svoje mjesto u bogoslužju.

No, nije to jedino mjesto na kojemu se u liturgiji Krist označuje tim pojmom. Najstariji je primjer molitva 'Slava Bogu na visini' iz Apostolskih konstitucija i kanona iz 4. st., gdje se moli: »Gospodine, Kralju neba, Bože, svemogući Oče; Gospodine Bože, Kristov Oče, neokaljani Jaganjče, koji odnosiš grijehe svijeta.« (Apost. konst. VII., 47) Ta metafora Jaganjca ubrzo ulazi u kršćanske himne te postaje jednom od najpoznatijih slika u bogoslužju, što se odražava i u likovnoj umjetnosti. Svakako je moguće potvrditi da od 6. st. Jaganjac u kršćanskoj umjetnosti na Zapadu pripada središnjim kristološkim simbolima. Ikonografski prevladavaju motivi iz Otkrivenja, pri čemu proslavljeni Jaganjac simbolizira Krista pobjednika nad grijehom i smrću.

Iz liturgije se ista simbolika pretače u kršćansku literaturu raznih rodova. Isus u Evanđelju po Luki opisuje neobranjenost i izloženost, ranjivost i bezazlenost učenika, govoreći im da ih šalje kao janjad (grč. *arnas*) među vukove (ups. Lk 10, 3), što se može naći i u tzv. Drugoj poslanici sv. Klementa (5, 2). Paralela u Matejevu Evanđelju (usp. Mt 10, 16) rabi riječ ovca (grč. *probaton*) s jednakim simboličkim sadržajem.

F. Nikolasch, čiji prilog iz Enciklopedije srednjovjekovne umjetnosti ovdje prevodim i prilagođujem, započinje pisanje o simbologiji i ikonografiji

Krist, vazmeni Jaganjac koji oduze grijeh svijeta.

Reljef na pročelju Eufarzijske bazilike u Poreču.

Krist Jaganjac.
Reljef iz Clunyja, 12. st.

ji jaganjca ističući da je uz njega važan i ovan, te da oni pripadaju glavnim kršćanskim simbolima, pri čemu je izvoriste, osim spomenutih tekstova, i Abrahamova žrtva (usp. *Post* 22). Ona je naime prototip svih žrtava, a ujedno je pokazatelj trajne Božje pomoći. *Akedah*, veza između Izaka i njegova spasenja, ostvarenoga s pomoću žrtvovanja ovna jamstvo je Božjega zahvata u svim okolnostima. Liturgija slavlja židovske Nove godine nadahnjuje se na *Post* 22, jer zvuk ovunjega roga (*šofar*) izravno upućuje na životinju koja je žrtvovana umjesto Izaka. Prema tome bi i klanje vazmenoga janjeta palo na obljetnicu Abrahamove žrtve. Ne treba zaboraviti istu poveznicu kada se radilo o dnevnim i svim drugim žrtvama u Hramu, budući da je žrtvenik simbolički vezan uz mjesto Abrahamove žrtve. Izakovo izbavljenje postignuto žrtvom ovna za Izrael je eshatološki simbol vlastita spasenja.

S toga je motrište jasnije bogatstvo koje u sebi nosi pripovijest o Posljednjoj večeri i upućenost Isusova raspeća na ubijanje pashalnoga jaganjca. Sadržajna sličnost Isusa i životinjskih prinosa pojačana je činjenicom da su te žrtve bile usmjerene na oprostjenje grijeha (usp. *Heb* 13, 11). Konačno, Knjiga Otkrivenja predstavlja Isusa u njegovoj veličini i sjaju. On je jedini dostojan otvoriti knjigu sa sedam pečata (usp. *Otk* 5); u njegovoj krvi izabranicima haljine postaju bijele, sjajne (usp. *Otk* 7); on je jaganjac novoga Izlaska; on oko sebe na Sionu okuplja izabranike (usp. *Otk* 14-15) i poput zaručnice prima nebeski Jeruzalem (usp. *Otk* 21).

Patristička izvorišta za ikonografiju

Očito je da je tematski krug i biblijska podloga za daljnju interpretaciju široka. Zato u spisima crkvenih otaca pronalazimo uistinu zadivljujuću ljepotu razrade tematike Jaganjca. Naročito im je privlačan motiv Abrahamove žrtve i ovna koji je prema jednima (Septuaginta i Teodocijan) bio privezan uz drvo; prema drugima (Akvila Pontik) zapleten u grm, a prema trećima (sirijska verzija) je visio na drvetu. Svaka od tih tema ima svoju daljnju razvojnu fazu. Tako latinski pisci (Tertulijan i Augustin) u toj slici vide Krista okrunjena trnovom krunom, dok sv. Ambrozije i grčki pisci (Meliton Sardski, Ivan Zlatousti) toga ovna gledaju kao simbol Krista raspetoga. Tertulijan rogove tumači kao krakove križa (*cornua*), a neki drugi Isusove ruke pribijene na drvetu. Monah Aleksander preuzima rabinsku predaju prema kojoj su brežuljci Morije istovjetni s Golgotom, a Origen poistovjećuje Izaka i Riječ, za koju je bol nemoguća, a ovan je viđen kao Krist koji je postao čovjekom. Ta zanimljiva interpretacija preuzeta je u spisima Kapadočana (Grgur iz Nise, Bazilije) te se vidi u aleksandrijskoj i antiohijskoj kristologiji, ali ne i na zapadu. Efremski Sirski pronalazjenje ovna tumači kao simbol utjelovljenja u Mariji, a njegovo ubijanje kao Kristovo trpljenje; Ćiril Aleksandrijski u ovnu vidi trpeće čovječanstvo, odnosno Kristovu ljudsku narav i njegovu vlast nad svim ljudima. Vrelo toga simbolizma je starije (već u *Mučeništvu sv. Polikarpa*), a temelji se i na *Mih* 2, 13. U

kristološkim tumačenjima nije zaobiđena Mišna, u kojoj se spominje sličnost dvaju ovnova prema *Lev 16* (izabrana dva ovna, od kojih je jedan žrtvovan, a drugi odveden u pustinju kao 'životinja iskupljenja'), što bi govorilo o dva Kristova dolaska (utjelovljenjem i na kraju vremena) ili o Kristu i Barabi. Taj ključ čitanja može se naći u kasnijemu vremenu, kod Bede Časnoga i Rupertu iz Deutza. Usporedba između Božjega Sluge i janjeta priziva nedužnost, čistoću i Kristovu neokaljanost grijehom, odnosno na strpljivost i krotkost kojom je na sebe primio trpljenje.

Patrističko razdoblje u tumačenjima ostaje blisko Evanđelju po Ivanu i Prvoj poslanici Korinćanima, prema kojima je Isus umro onoga dana kada se kolju pashalni jaganjci; dakle na vigiliju. Prema Justinu, osim podudarnosti dvaju trenutaka, ističe se i način: životinja koja se polaže i razapinje na dva drveta bio bi jasan pokazatelj umiranja na križu. Izabiranje pashalnoga jaganjca na 10. dan mjeseca nisana i njegovo žrtvovanje pet dana kasnije (14. nisan) odnosi se na peti i zadnji dio povijesti svijeta koja započinje Kristovim utjelovljenjem i završava njegovom smrću na križu.

Budući da se ne može govoriti o trpljenju ili smrti glede Kristove božanske naravi, pashalni se jaganjac shvaćao kao simbol ljudske naravi, a za gnostike je jaganjac simbol nepotpunosti ljudske naravi u koju se utjelovila Riječ. Analogna razmišljanja i pristupe nalazimo u kristološkim raspravama u 5. stoljeću, kada se simbolizam jaganjca vidio na tragu odnosa *logos-sarks* (prevladavanje Riječi nad Isusovom ljudskom naravi).

Uvođenjem euharistije u okvir vazmenoga blagovanja, jaganjac postaje prepoznatljivim znakom euharistije. Istočna liturgija zato euharistijski kruh zove Jaganjcem, a pod utjecajem istočnoga kršćanstva euharistija se naziva imenom Jaganjca Božjeg, što je jasno vidljivo u (pjevanim) zazivima: »Jaganjče Božji koji oduzimaš grijehe svijeta...« Izbor jaganjca između ovaca i koza (usp. *Izl 12, 5*) tumači se na kršćanskome Istoku kao Kristovo otkupljenje i pravednih i grješnih. No, postoji puno mjesta gdje se i uz taj podatak veže rasprava o ljudskome i božanskome u Kristu.

Simbolizam seže i dalje. Tako se, osim godišnjega spomena, osvrće i na zabranu blagovanja sirovoga mesa, što znači da se euharistija i vjera trebaju ostvariti putem dobrih djela, to jest da se vjera ne tiče samo ljudske naravi koja je vidljiva, nego i božanske koja je skrivena. Jesti nepečenu/nekuhanu hranu, između ostaloga, značilo bi umanjiti vjeru, smatrajući Krista samo čovjekom.

Većina crkvenih otaca također vidi u blagovanju glave aluziju na Kristovu božansku narav ili na njegov prvi dolazak; u nogama poveznicu s ljudskom naravi ili ponovni dolazak. Ponutrica je znak skrivene božanske biti. Odredba da janje treba blagovati samo u jednoj kući upućuje na jedinstvo Crkve s kojom su povezane i vjera i euharistija. I janjeća koža viđena je u odnosu na Kristovo utjelovljenje i smrt, budući da su praroditelji nosili odjeću od kože, a Kristova smrt znači svući sa sebe staro ruho i po uskrsnuću odjenuti novo.

Hic agnus mundum restaurat sanguine lapsum mortuus et vivus idem sum pastor et agnus.

Jaganjac s jarbolnim križem; crkva sv. Pudencijane, Rim, 8.-11. st.

Ecce agnus Dei qui tollis
peccata mundi.

Detalj freske, Katedrala
u Freisingu, Njemačka.

Ikonografijske odrednice

U sirijskome mjestu Dura Europos posebna je važnost dana liku ovna pokraj mjesta na kojemu je pohranjena Tora. U kršćanskoj ikonografiji taj lik simbolizira Kristovu patnju ili, kako je to slučaj u Milanu, pod utjecajem sv. Ambrozija, ljudsku narav. On piše: »Zašto obješen? Zato da bi ti shvatio da se ne radi o zemaljskoj žrtvi. Zašto obješen za rogove? Zato jer je on, zahvaljujući višoj sili, istrгнуo zemlji svoje tijelo.« Na sarkofazima i na različitim frizovima moguće je vidjeti lik ovna upravo sa simbolizmom Krista u njegovoj žrtvi na križu. U Ravenni (u crkvi San Vitale) taj se motiv nalazi u blizini oltara, izravno aludirajući na euharistiju kao slavlje Kristove muke u sadašnjosti. Alegorijski prikazi jaganjca u djelima povezanim sa smrću i sprovodom upućuju na raj u kojemu žive pokojni (motiv jaganjca sa zdjelicama mlijeka nalazi se u Domitilininim, Petrovim i Marcelinovim, te u Kalikstovim katakombama u Rimu; u dekoracijama sarkofaga moguće je naći motive pastira koji doji, što bi označavalo Krista koji nas hrani svojim božanskim mlijekom).

Jaganjac s krunom drag je motiv koji se nalazi ili u okviru vijenca s plodovima raznih godišnjih doba ili pak u kružnome vijencu (kao što je to u Poreču u Eufrazijani ili u gradskoj bazilici u Saloni). Krug je slika savršenstva te se tumači kao Kristovo božanstvo, dok je janje redovito tumačeno kao ljudskost.

Oslonjeni na simbolizam janjeta su i prikazi predaje Zakona (*Traditio legis*) na kojima je Krist prikazan među apostolima, ponekad kao Jaganjac na rajskome brdu (Sionu) među jaganjcima (apostolima) koji dolaze na vrata grada. Time se označuju Betlehem i Jeruzalem, ali i zajedništvo Crkve koja povezuje vjernike Židove i nežidove (iz poganstva) - *Ecclesia ex circumcisione* i *Ecclesia ex gentibus*. Božja se Riječ utjelovila da bi spasila cijelo čovječanstvo.

Još je zanimljiva ikonografijska tema suda (usp. *Mt 19, 28*): Krist na prijestolju među apostolima. U patrističkim je tekstovima veoma raširena simbolologija janjeta, povezana s prvim dolaskom, ali je paralelno vezana uz Otkrivenje. Jaganjac s križem ili kristogramom kao znakovima prepoznavanja pronađen je kao motiv na svjetiljkama od terakote na sjeveru Afrike, na prstenju ili drugim zlatarskim predmetima. Janje s produženim križem (jarbolni križ, na koplju) može se vidjeti u Ravenni, na reljefima iz Pule, u Rimu (crkva sv. Pudencijane; križ Justinijana II. s draguljima). Jaganjac koji nosi takav križ je: »Krist, Jaganjac i Pastir, koji nas vodi u vječnost, koji nas je od vukova preobrazio u jaganjce; koji sada postaje pastirom, da bi branio svoje stado, radi kojega je on sam postao janje, kako bi bio žrtvovan.« (Paulin Nolanski)

Posebno je rasprostranjen lik jaganjca stavljenoga na križ, na križište dviju greda, umjesto raspetoga Krista (baldahin sv. Marka u Veneciji). Kršćanska je umjetnost dugo izbjegavala 'realističan prikaz' Raspeća, te se simbolom Jaganjca govorilo o ljudskoj Kristovoj naravi koja je mogla trpjeti. Budući da je takva slika mogla biti pogrešno protumačena (kao da je Raspeti samo čovjek, a ne božansko Utjelovljenje, na Istoku je Koncil (provedbena 'nadopuna' carigradskim koncilima 553.-681.) 692. zabranio simbolička predstavljanja takvoga tipa i usmjerio prikaze s ljudskim likom.

U srednjemu se vijeku ikonografija Jaganjca uglavnom nadahnjuje na viđenjima iz Otkrivenja: Jaganjac otvara Knjigu života; Jaganjac na Sinaju; svadba Jaganjčeva; Jaganjac kao svjetlo nebeskoga Jeruzalema. U tome smislu posebno su vrijedni mozaici u crkvi sv. Praksede i freske u crkvi sv. Ivan od Latinskih vrata u Rimu. Uz te se tipološke sheme nalazi i Jaganjac Božji u izdvojenim prikazima kao simbol trpljenja, smrti i Kristove pobjede. Toj skupini pripada i motiv Jaganjca s kaležom koji skuplja krv. Veliku važnost poprima motiv klanjanja Jaganjcu. Jaganjac s uskršnom pobjednom zastavom (na kojoj je križ) koristi se u heraldici.

Puno je i drugih motiva koji upotpunjuju bogatstvo značenja i tumačenja. Tako je posebno vrijedna tematizacija Dobroga pastira koji nosi janje na ramenima, što se pojavljuje od najranijih kršćanskih likovnih djela. U Cagliariju postoji oslik koji prikazuje apostole u ribolovu, dok k njima u lađu prilazi janje, kao slika vjernika koji dolazi u Crkvu. Poznata je slika janjeta između dva vuka, što je simbol Suzane između dva starca koji ju lažno optužuju, a vjernik to čita kao svoje poteškoće u kojima se uvijek može osloniti na Krista. ■

Liturgijski kalendar

TRAVANJ

19 S **VELIKA SUBOTA. VAZMEMO BDJENJE**

20 N **NEDJELJA USKRŠNUČA GOSPODINOVA**

21 P Drugi dan Vazmene osmine
Dj 2,14.22-32; Ps 16,1-2a.5.7-8.11; Mt 28,8-15

22 U Treći dan Vazmene osmine
Dj 2,36-41; Ps 33,4-5.18-20.22; Iv 20,11-18

23 S Četvrti dan Vazmene osmine
Dj 3,1-10; Ps 105,1-4.6-9; Lk 24,13-35

24 Č Peti dan Vazmene osmine
Dj 3,11-26; Ps 8,2a.5-9; Lk 24,35-48

25 P Šesti dan Vazmene osmine
Dj 4,1-12; Ps 118,1-2.4.22-24.25-27a; Iv 21,1-14

26 S Sedmi dan Vazmene osmine
Dj 4,13-21; Ps 118,1.14-21; Mk 16,9-15

27 N **DRUGA VAZMENA NEDJELJA**

28 P Svagdan: Dj 4,23-31; Ps 2,1-3.4-9; Iv 3,1-8

29 U **SV. KATARINA SIJENSKA**, dj. i crkvena naučiteljica, *blagdan*
vl.: 1Iv 1,5-2,2; Ps 103,1-4.8-9.13-14.17-18a; Mt 11,25-30

30 S Svagdan; *ili: Sv. Pijo V., papa*
Dj 17,26; Ps 34,2-9; Iv 3,16-21

SVIBANJ

1 Č Svagdan; *ili: Sv. Josip Radnik*
Dj 5,27-32; Ps 34,2.9.17-20; Iv 3,31-36
ili vl. za spomendan: Post 1,26-2,3 (ili: Kol 3,14-15.17.23-24); Ps 90,2-4.12-14.16; Mt 13,54-58

2 P **Sv. Atanazije**, biskup i crkveni naučitelj, *spomendan*
od dana: Dj 5,34-42; Ps 27,1.4.13-14; Iv 6,1-15

3 S **SV. FILIP I JAKOV**, apostoli, *blagdan*
vl.: 1Kor 15,1-8; Ps 19,2-5; Iv 14,6-14

4 N **TREĆA VAZMENA NEDJELJA**

5 P Svagdan: Dj 6,8-15; Ps 119,23-24.26-27.29-30;
Iv 6,22-29

6 U Svagdan: Dj 7,51-8,1a; Ps 31,3c-4.6.7b.8a.17.21ab;
Iv 6,30-35

7 S Svagdan: Dj 8,1b-8; Ps 66,1-3a.4-7a; Iv 6,35-40

8 Č Svagdan: Dj 8,26-40; Ps 66,8-9.16-17.20; Iv 6,44-51

9 P Svagdan: Dj 9,1-20; Ps 117,1-2; Iv 6,52-59

10 S Svagdan; *ili: Bl. Ivan Merz*: Dj 9,31-42; Ps 116,12-17;
Iv 6,60-69

11 N **ČETVRTA VAZMENA NEDJELJA**

12 P **Sv. Leopold B. Mandić**, prezbitar, *spomendan*
od dana: Dj 11,1-18; Ps 42,2-3; 43,3-4; Iv 10,11-18

13 U Svagdan; *ili: Bl. Djeвица Marija Fatimska*
Dj 11,19-26; Ps 87,1-7; Iv 10,22-30

14 S **SV. MATIJA**, apostol, *blagdan*
vl.: Dj 1,15-17.20-26; Ps 113,1-8; Iv 15,9-17

15 Č Svagdan: Dj 13,13-25; Ps 89,2-3.21-22.25.27;
Iv 13,16-20

16 P Svagdan: Dj 13,26-33; Ps 2,6-11; Iv 14,1-6

17 S Svagdan: Dj 13,44-52; Ps 98,1-4; Iv 14,7-14

Vazmeno bdjenje

Čitanje Knjige Izlaska Izl 14, 15-15,1a

U one dane: Reče Gospodin Mojsiju:

»Zašto vičeš k meni? Reci Izraelcima da krenu na put. A ti podigni svoj štap, ispruži svoju ruku nad morem i razdjeli ga nadvoje da Izraelci mogu proći posred mora po suhu. Ja ću otvrdnuti srce Egipćana i oni će poći za njima, a ja ću se onda proslaviti nad faraonom i njegovim ratnicima, njegovim kolima i konjanicima. Neka znaju Egipćani da sam ja Gospodin kad se proslavim nad faraonom, njegovim kolima i njegovim konjanicima.«

Anđeo Božji, koji je išao na čelu izraelskih četa, promijeni mjesto i stupi im za leđa.

A i stup od oblaka pomakne se ispred njih i stade im za leđa. Smjesti se između vojske egipatske i vojske izraelske te postade onima oblak taman, a ovima rasvjetljivaše noć tako te ne mogoše jedni drugima prići cijele noći. Mojsije je držao ruku ispruženu nad morem dok je Gospodin svu noć na stranu valjao vode jakim istočnim vjetrom i more posušio. Kad su se vode razdvojile, sinovi Izraelovi siđoše usred mora na osušeno dno, a vode im stajahu kao bedem zdesna i slijeva. Egipćani: svi faraonovi konji, kola i konjanici, nagnu za njima u more, u potjeru. Za jutarnje straže pogleda Gospodin iz stupa od ognja i oblaka na egipatsku vojsku i u njoj stvori zbrku. Zakodči kotače njihovih kola da su se jedva naprijed micali. »Bježimo od Izraelaca!« – poviču Egipćani, »jer Gospodin se za njih bori protiv Egipćana!« Tada će Gospodin Mojsiju: »Pruži ruku nad more da se vode vrte na Egipćane,

na njihova kola i konjanike.« Mojsije pruži ruku nad more i u cik zore more se vrati u svoje korito. Kako su Egipćani bježeći, jurili prema moru, Gospodin ih strmoglavi usred voda. Tako vode, slijevajući se natrag, potope kola, konjanike i svu vojsku faraonovu koja bijaše pošla u potjeru za Izraelcima u more. I ne ostade od njih ni jedan jedini. Izraelci pak hodahu posred mora po suhu, a vode im kao bedem zdesna i slijeva. Tako Gospodin u onaj dan izbavi Izraela iz šaka egipatskih i vidje Izrael Egipćane pomorene na morskome žalu. Osvjedoči se Izrael o silnoj moći koju Gospodin pokaza nad Egipćanima. Narod se poboja Gospodina i povjerovala Gospodinu i njegovu sluzi Mojsiju. Tada Mojsije sa sinovima Izraelovim zapjeva ovu pjesmu Gospodinu:

Otpjevni psalam Ps 15, 1-6.17-18

Pripjev: Zapjevajmo Gospodinu
jer se slavom proslavio!

Poslanica Rim 6, 3-11

Krist, pošto uskrsnu od mrtvih, više ne umire.

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Rimljanima

Braćo: Koji smo god kršteni u Krista Isusa, u smrt smo njegovu kršteni. Krštenjem smo dakle zajedno s njime ukopani u smrt da kao što Krist slavom Očevom bi uskrišen od mrtvih, i mi tako hodimo u novosti života. Ako smo doista s njime srasli po sličnosti smrti njegovoj, očito ćemo srasiti i po sličnosti njegovu uskrsnuću. Ovo znamo: naš je stari čo-

Starozavjetna čitanja

Post 1, 1-2,2	Vidje Bog sve što je učinio: bijaše vrlo dobro.
Post 22, 1-18:	Žrtva praoca našeg Abrahama.
Izl 14, 15-15,1a:	Izraelci su išli suhim posred mora.
Iz 54, 5-14:	U ljubavi vječnoj smilova ti se Gospodin, tvoj otkupitelj.
Iz 55, 1-11:	Dodite k meni i duša će vam živjeti: sklopit ću s vama savez vječan!
Bar 3, 9-15.32-4,4:	Hodi putem k sjaju Gospodnjem!
Ez 36, 16-17a. 18-28:	Poškropit ću vas vodom čistom i dat ću vam novo srce.

Od naznačenih sedam čitanja se barem tri čitanja. Nikad se ne izostavlja čitanje iz *Knjige Izlaska*.

» Hajde, vidite mjesto gdje je ležao pa podite žurno i javite njegovim učenicima da uskrsnu od mrtvih.«

Motiv iz Psaltira iz Opatije sv. Albana, Engleska, 12. st.

Evangelje Mt 28, 1-10

Uskrsnu i ide pred vama u Galileju.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

Po suboti, u osvit prvoga dana u tjednu, dođe Marija Magdalena i druga Marija pogledati grob. I gle, nastade žestok potres jer anđeo Gospodnji siđe s neba, pristupi, otkotrlja kamen i sjede na nj. Lice mu bijaše kao munja, a odjeća bijela kao snijeg. Od straha pred njim zadrhtaše stražari i obamriješe.

A anđeo progovori ženama: »Vi se ne bojte! Ta znam: Isusa Raspetoga tražite! Nije ovdje! Uskrsnu kako reče. Hajde, vidite mjesto gdje je ležao pa podite žurno i javite njegovim učenicima da uskrsnu od mrtvih. I evo, ide pred vama u Galileju. Ondje ćete ga vidjeti. Evo, rekoh vam.«

One otiđoše žurno s groba te sa strahom i velikom radošću otrčase javiti njegovim učenicima. Kad eto im Isusa u susret! Reče im: »Zdravo!« One polete k njemu, obujme mu noge i ničice mu se poklone. Tada im Isus reče: »Ne bojte se! Idite, javite mojoj braći da pođu u Galileju! Ondje će me vidjeti!« Riječ Gospodnja.

vjek zajedno s njim raspet da onemoća ovo grešno tijelo te više ne robujemo grijehu. Ta tko umre, opravdan je od grijeha. Pa ako umrijesmo s Kristom, vjerujemo da ćemo i živjeti zajedno s njime. Znamo doista: Krist uskrišen od mrtvih više ne umire, smrt njime više ne gospoduje. Što umrije, umrije grijehu jednom zauvijek; a što živi, živi Bogu. Tako i vi: smatrajte sebe mrtvima grijehu, a živima Bogu u Kristu Isusu! Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 118, 1-2. 16ab-17. 22-23

Pripjev: Aleluja! Aleluja! Aleluja!

Zahvaljujte Gospodinu jer je dobar, jer je vječna ljubav njegova!

Neka rekne dom Izraelov:

»Vječna je ljubav njegova!«

Gospodnja se uzdignu desnica,
Gospodnja se proslavi desnica!
Ne, umrijeti neću, nego živjeti
i kazivati djela Gospodnja.

Kamen koji odbaciše graditelji
postade kamen zaglavni.

Gospodnje je to djelo:

kakvo čudo u očima našim!

Prijedlozi za pjevanje

Poklik u ophodu:	518 Bogu hvala!
Otpjevni psalmi:	
uz 1. čitanje:	519 Pošalji Duha svojega
uz 2. čitanje:	90 Čuvaj me, Bože
uz 3. čitanje:	520 Zapjevat ću Gospodinu Veličam te (ŽV 4/2007.)
uz 5. čitanje:	150 S radošću ćete crpsti vodu
uz 6. čitanje:	91-92 ili XI Gospodine, ti imaš riječi
uz 7. čitanje:	155 Kao što košuta
Uz poslanicu:	522 Aleluja
Na početku krsne službe:	703 Litanije Svih Svetih
Nakon blag. krsne vode:	523 Sve vode Gospodnje
Škropljenje naroda:	45-47 Vidjeh vodu
Prinosna:	556 Krist iz groba ustade
Pričesna:	544-545 Na gozbu Kralja Jaganjca
Otpust:	42 Idite u miru
Završetak:	561-562 Kraljice neba

Svjetlo Kristovo

Ovo je noć o kojoj je pisano: 'I noć će sjati kao dan, i noć mi je svjetlo u radosti mojoj.' Ova uskrсна sveta noć ništi grijeh, pere krivice, i nevinost vraća palima, a radost tužnima. Dokida mržnju, uspostavlja slogu i svladava nasilje. « Tako kličemo u Vazmenome hvalospjevu. Tamom ove noći odjekuju riječi: »Neka bude svjetlost!« Zastor je razdrt! Grob otvoren! Smrt pobijedena! Događaj koji se zbio u tišini ove noći uzrokovao je najveći prevrat koji se ikada dogodio u povijesti čovječanstva.

Novo stvaranje

U ovoj svetoj noći dogodio se postanak novoga svijeta. U njoj se iznova »nebesko sa zemaljskim, božansko s ljudskim povezuje«. Crkva je Službu riječi započela izvješćem o prvom stvaranju kako bismo bolje razumjeli drugo. Postanak života na zemlji simbolično je opisan stvaranjem svjetla. Do tada »zemlja bijaše pusta i prazna«, a »Duh Božji lebdio je nad vodama«. Tek u svjetlu »vidje Bog da je dobro«. Svjetlo čini vidljivim život, ali i Boga. On postaje »Onaj koji jest«, a ujedno i onaj »koji čini da nešto bude«. Biblija ne opisuje stvaranje da bi udovoljila ljudskoj znatiželji, nego ga gleda kao prvo od Božjih djela koja je učinio za čovjeka. Ono je prva Božja pobjeda nad kaosom, neredom i neživotom. No, borba se nastavlja kroz čitavu povijest. Postanak je prvi čin u drami spasenja u kojoj se stalno izmjenjuju djela koja održavaju Božju dobrotu i ona u kojima se ogleda čovjekova nevjera. U tami prošlosti poput zvijezda vodilja svijetle pojedini likovi, koji su simbol vjernosti Bogu, i događaji u kojima se Bog pokazao velikim svomu narodu i kao takav bio prepoznat. Zato ih se spominjemo po izabranim svetopisamskim odlomcima, počevši od stvaranja, Abrahamove kušnje, izlaska iz egiptaskoga ropstva, preko Božjih poziva na obraćenje i obećanja danih po prorocima, pa sve do jutra Isusova uskrsnuća. Tek u svjetlu Kristova uskrsnuća postaje vidljiv smisao čitave ljudske povijesti i svakoga čovjekova koraka.

Uskrsnuće, crkva sv. Marije, Lüben, Njemačka.

Uskrsom je osvijetljen put čovjekove sudbine. Prošlost nije odbačena, nego iznova sagledana. Isus ne dokida povijest, nego prihvaća sav njezin teret. Zato su uskrsnuću prethodili: mrak Maslinske gore, pomrčina sunca u trenutcima smrti i tama groba. Uskrsnućem je doneseno svjetlo u kojemu ne samo da Bog vidi, nego i čovjek uviđa. Njegovu pogledu podarena je nova dimenzija. Otvorena su mu vrata prema svijetu koji ne poznaje smrti. Do sada je tapkao u tami. U mraku je moguće pronaći stvari koje su opipljive, ali se ne može otkriti punu istinu o njima i vidjeti put. Otuda tolika lutanja, nemiri, nezadovoljstva, traženja i gubljenja. Isus otvara put prema vječnosti. Pilat je pitao: »Što je Istina?« Osvjetljujući tamu groba Isus poručuje: Istina je da je život jači od smrti i ljubav od mržnje! Tako se sâm potvrđuje kao Put, Istina i Život.

Nova Eva

Teologija o Isusu Kristu govori kao »novome Adamu«. Kao što je Adam postao glavom svoje obitelji, tako je Isus glava novoga stvorenja. Pri tome se naslov »nova Eva« uglavnom pripisuje Blaženoj Djevici Mariji. Međutim, Isusovim uskrsnućem iznova je darovano dostojanstvo svim ženama. Zbog grijeha je, osim čovjekova jedinstva s Bogom, najviše stradala povezanost žene i muškarca. Njih dvoje više nisu bili savršeno jedno. Stoga je u novome stvaranju bilo nužno radikalno obnoviti to jedinstvo. Ta-

ko ne iznenađuje da evanđelist opisuje kako je radost uskrsnuća najprije objavljena ženama. Postanku »novog čovjeka« prvi svjedok morala je biti žena. Svakako je znakovito da tome prethodi ljubav. Jednostavna gesta ljubavi koja se očituje u odlasku žena na grob pretvara se u događaj koji im mijenja život i dostojanstvo. Ljubav je ona koja sve mijenja. U Isusovo vrijeme svjedočanstvo žena nije smatrano vrijednim niti je bilo društveno priznato. Opisati žene kao prve svjedoke uskrsnuća mogao je samo onaj tko je bio uvjeren u njegovu istinitost pa nije trebao tražiti uvjerljivije svjedoke. Istinitost događaja daje vjerodostojnost svjedocima. Time je ujedno stvoreno novo dostojanstvo žene. Njihova riječ počinje vrijediti. Postale su gorljive nositeljice radosne vijesti. Njihova svetost sja kroz povijest Crkve. I danas Crkva živi od dinamizma, hrabrosti, vjernosti i osjećajnosti brojnih žena. Uskrs je poticaj na stalno propitivanje o njihovu dostojanstvu, ali i na mijenjanje svijesti, načina razmišljanja, pa i organiziranja i udruživanja, kako bi žene dobile zasluženo mjesto u društvu i u Crkvi. Evanđelisti ih, suprotno Zakonu, navode kao prve svjedoke uskrsnuća i time ukazuju na nužnost novoga sagledavanja Zakona u duhu ljubavi, pa čak i na mijenjanje zakonskih ograničenja kako bi žene zadobile dostojno mjesto u zajednici spašenika.

Život u svjetlosti

Život je postao vidljiv tek u svjetlosti. Smisao je Uskrsa da sve stvorenje osjeti kako je »nestalo po čitavom svijetu mraka«. No, ovo veliko otajstvo Crkva započinje na skroman način: ognjem i uskrsnom svijećom. Znakovit je žrtveni karakter i jednog i drugog. Njihova svjetlost dolazi iz žrtve. Oni stvaraju svjetlost sagorijevajući. Daju svjetlo darujući sebe. Tako na prekrasan način ukazuju na Kristovo otajstvo. On je, dajući sebe, svijetu darovao život. Hvalospjev uskrsnoj svijeći podsjeća kako je ona plod pčelinjeg rada. Kao što je potrebno puno ujedinjenih pčela da bi napravile vosak za svijeću, tako je potrebna zajednica Crkve da obasja čitav svijet. Njoj je povjereno »Svjetlo Kristovo«. Ona je pozvana biti ona koja će svijetu donositi tu svjetlost. Početak može biti skroman ili tražiti cijenu žrtve. Ali to je Kristov put. Kao što svjetlost probijajući se kroz kristal stvara spektar boja u svoj njihovoj ljepoti, tako se i na nama treba održavati Kristova svjetlost, dajući spektar vječnosti ovom svijetu. Svatko u svojoj različitosti, ali skladnoga jedinstva, uljepšava ovaj svijet dok ga ne obasja Danica, »Danica koja ne zna zalaza, a to je Krist Uskrsli, povratnik od mrtvih, koji svijetli svakom čovjeku te živi i kraljuje u vijeke vjekova. Amen.«

Slavko Slišković

Zrnje

Uskrsnuće je središnja točka vjere u Krista. O uskrsnuću ovisi je li Krist samo »bio«, ili »jest«. Stoga, uskrsnuće ne razmatramo tek kao jedan trenutni događaj, nego kao novo stanje u koje je Krist stupio i prema kojemu je i nama otvorio put. Nije nam moguće razumjeti »uskrsni događaj«, ali u vjeri možemo motriti život uskrsnuća, život u božanskoj svjetli, u novosti koja stoji onkraj praga smrti.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Rast vjere

Izl 14, 15 – 15, 1a

Mojsije se sa svojim ljudima obraća Jahvi za pomoć. Jahve zahtijeva od njih da se pripreme za put kroz more. U tekstu je naglašena Mojsijeva aktivnost. On svojim štapom treba razdijeliti more tako da narod može proći po suhom na drugu obalu. Upravo slušatelj u babilonskom egzilu može prepoznati sličnost s mitom u kojemu bog Marduk dijeli pradávnno morsko čudovište Tiamat i tako ga čini bezopasnim. Jahve djeluje također neposredno te sili faraona i njegovu vojsku da, ne gledajući na opasnost, gone Izraelce kroz razdvojeno more. Jahve očituje svoju slavu njihovim uništenjem. Iz tog čudesnoga izbavljenja Izraelci izlaze iskazujući svoju vjeru u Jahvu i Mojsija kojega je on poslao u svoje ime. No, ta je vjera još uvijek slaba i nije dorasla velikim iskušenjima u koja je Izrael zapadao (usp. Izl 16, 23-29). Za to čudesno izbavljenje iz Egipta Izraelci su zajedno s Mojsijem zapjevali Gospodinu pjesmu zahvalnicu (usp. Izl 15, 1-21).

Mario Cifrak

Nedjelja Uskrsnuća Gospodinova

Zborna molitva

Bože, ti si danas po svojem Jedinorođencu pobijedio smrt i nama otvorio pristup vječnom životu. Zato slavimo blagdan njegova uskrsnuća: obnovi nas, molimo, svojim Duhom, i daj da i mi uskrsnemo u svjetlo života. Po Gospodinu.

Popričesna molitva

Bože, obnovio si svoju Crkvu vazmenim otajstvima: štiti je trajno svojom dobrotom i privedi k slavi uskrsnuća. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 10, 34a. 37-43

S njime smo zajedno jeli i pili pošto uskrsnu od mrtvih.

Čitanje Djela apostolskih

U one dane: Prozbora Petar i reče:

»Vi znate što se događalo po svoj Judeji, počevši od Galileje, nakon krštenja koje je propovijedao Ivan: kako Isusa iz Nazareta Bog pomaza Duhom Svetim i snagom, njega koji je, jer Bog bijaše s njime, prošao zemljom čineći dobro i ozdravljajući sve kojima bijaše ovladao davao. Mi smo svjedoci svega što on učini u zemlji judejskoj i Jeruzalemu. I njega smakoše, objesivši ga na drvo! Bog ga uskrisi treći dan i dade mu da se očituje – ne svemu narodu, nego svjedocima od Boga predodređenima – nama koji smo s njime zajedno jeli i pili pošto uskrsnu od mrtvih. On nam i naloži propovijedati narodu i svjedočiti:

Ovo je onaj kojega Bog postavi sucem

živih i mrtvih! Za nj svjedoče svi proroci: da tko god u nj vjeruje, po imenu njegovu prima oprostjenje grijeha.«

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 118, 1-2. 16-17. 22-23

Pripjev: Ovo je dan što ga učini Gospodin, kličimo i radujmo se njemu.

Zahvaljujte Gospodinu jer je dobar, jer je vječna ljubav njegova! Neka rekne dom Izraelov: »Vječna je ljubav njegova!«

Gospodnja se uzdignu desnica, Gospodnja se proslavi desnica! Ne, umrijeti neću, nego živjeti i kazivati djela Gospodnja.

Kamen koji odbaciše graditelji postade kamen zaglavni. Gospodnje je to djelo: kakvo čudo u očima našim!

Drugo čitanje Kol 3, 1-4

Tražite što je gore, gdje Krist sjedi.

Čitanje Poslanice

svetoga Pavla apostola Kološanima

Braćo: Ako ste suuskrsli s Kristom, tražite što je gore, gdje Krist sjedi zdesna Bogu! Za onim gore težite, ne za zemaljskim! Ta umrijeste i život je vaš skriven s Kristom u Bogu! Kad se pojavi Krist, život vaš, tada ćete se i vi s njime pojaviti u slavi. Riječ Gospodnja.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	525.1	Doista uskrsnu Gospodin
ili:	553	Uskrsnu Isus doista
Otpj. ps. - ant.:	531	Ovo je dan
- tekst:	522 ili 528	Zahvaljujte
Posljednica:	538	Žrtvi uskrsnici
Prinosna:	555	Gospodin slavno uskrsnu
Pričesna:	542.1	Žrtvovan je Krist
ili:	544-545	Na gozbu Kralja Jaganjca
Završna:	561-562	Kraljice neba

Doista, uskrsnu Gospodin.
Njemu slava i vlast u vijeke vjekova!

Vladimir Blažanović, Uskrsnuće, župna crkva u Kreševu.

Pjesma prije evanđelja 1 Kor 5, 7b-8a

Žrtvovan je Krist, Pasha naša!
Zato svetkujmo u Gospodinu!

Evanđelje Iv 20, 1-9

Trebalo je da Isus ustane od mrtvih

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

Prvog dana u tjednu rano ujutro, još za mraka, dođe Marija Magdalena na grob i opazi da je kamen s groba dignut. Otrči stoga i dođe k Šimunu Petru i drugom učeniku, kojega je Isus ljubio, pa im reče:

»Uzeše Gospodina iz groba i ne znamo gdje ga staviše.«

Uputiše se onda Petar i onaj drugi učenik i dođoše na grob. Trčahu obojica zajedno, ali onaj drugi učenik prestignu Petra i stiže prvi na grob. Sagne se i opazi povoje gdje leže, ali ne uđe. Uto dođe i Šimun Petar koji je išao za njim i uđe u grob. Ugleda povoje gdje leže i ubrus koji bijaše na glavi Isusovoj, ali nije bio uz povoje, nego napose svijen na jednome mjestu. Tada uđe i onaj drugi učenik koji prvi stiže na grob i vidje i povjerovala. Jer oni još ne upознаše Pisma da Isus treba da ustane od mrtvih. Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, uskrsnućem svoga Sina Bog je obasjao svijet svjetlom vječnoga života. Molitvom zazovimo nebeskoga Oca da i nas ispuni uskrsnom radošću i rasvijetli tamu koja je u našim srcima. Molimo zajedno:

Bože, izvore života, rasvijetli nas.

1. Oče nebeski, ti si nad Isusovim praznim grobom rasvijetlio vjeru prestrašenih učenika: oslobodi svoju Crkvu od straha pred budućnošću i osnaži je Kristovim Duhom da svakomu čovjeku svjedoči nadu u život vječni, molimo te.
2. Oče nebeski, ti si po uskrsnuću svoga Sina obnovio božansko dostojanstvo ljudskoga roda: daj svim vjernima da uvijek žive snagu novosti koja pobjeđuje grijeh te budu graditelji novoga svijeta, molimo te.
3. Oče nebeski, ti si vjeru Crkve saznao na svjedočanstvu svetih apostola: okrijepi nam vjeru da svojim životom i sami budemo svjedoci tvoje ljubavi koja spasava svijet, molimo te.
4. Oče nebeski, svjetlom koje rasvjetljuje tamu smrti obasjaj tugu svih koji se osjećaju osamljenima i ojađenima, a kršćane nadahni da im po djelatnoj ljubavi očituju tvoju blizinu, molimo te.
5. Oče nebeski, snagom Kristova uskrsnuća privedi u vječno blaženstvo braću i sestre od kojih se po smrti rastadosmo, molimo te.

Usliši, nebeski Oče, naše molitve. Obnovi nam vjeru i okrijepi nadu da ćemo jednom biti dionici tvoje vječne slave. Po Kristu Gospodinu našem.

Prvo uskrsno jutro

Rano ujutro, nakon izvršenja smrtnog presude na Golgoti, Marija Magdalena nalazi otvoren i prazan grob u koji je bio pokopan Isus. Čim je to vidjela, trči Petru i učeniku kojega je Isus ljubio. Na grob je, veli Ivan, došla, a s groba je otrčala. To pokazuje njezino nutarnje stanje. Trčala je jer je bila potresena. Najprije je morala pratiti kako joj je učitelj duže vremena bio optuživan, pa je bio uhvaćen, potom nepravedno optužen i osuđen, a onda brutalno i nemilosrdno ubijen. Na koncu, kada se učinilo da je sve gotovo i da je konačno prestalo nasilje, Marija Magdalena na uskrsno jutro otkriva još gore: ukradeno je mrtvo Isusovo tijelo. Mora da je bila potresena do srži. *Uzeše Gospodina iz groba i ne znamo gdje ga staviše.* Tim riječima ova žena koja je Isusovom smrću izgubila sve, a nestankom njegova tijela oteto joj je i zadnje mjesto oplakivanja, opisuje kako je razumjela ono što je vidjela: odvaljen kamen i prazan grob. Netko je ukrao mrtvo Isusovo tijelo. Ukrao i sakrio.

Petar i ljubljani učenici su prvi kojima Marija odlazi. U ovoj je dvojici učenika već prisutna kasnija Crkva. Kasnije će se pokazati da su u njima njezina dva dijela: hijerarhijski i karizmatički, *potestas* i *caritas*. Tog su jutra učenici još nepovezani i nepokretni. Potrebno je da ih poveže Marija iz Magdale, žena koja spada u treći stup Crkve: vjernički. Nije nevažno uočiti kako upravo Marija Magdalena pokreće učenike. Egzistencijalna potreba, nemogućnost života bez učitelja pokreće one koji će Isusovo djelo nastaviti nakon njegove smrti i uskrsnuća.

Mariju možemo razumjeti jedino ako vodimo računa o njezinoj prošlosti. Ona je obilježena dugim vremenom zarobljenosti neprijateljskim silama i neočekivanim i naglim oslobođenjem koje se dogodilo u susretu s Isusom. Njega tog jutra više nema. Mariji kao da ponovo prijete mračne sile koje su joj uništavale slobodu i život, a više nema učitelja da je zaštiti. Kao da se najavljuju stari i poznati strahovi rastrgana života.

Vjera u uskrsnuće oslanja se na svjedočanstvo onih koji vjeruju u istinitost Riječi.

Odlazak na grob

Na grob trče dvojica učenika, pokrenuti užasnom predodžbom o krađi učiteljeva tijela. Neobičan i naoko nevažan detalj o tome tko je stigao prije, a tko je prvi ušao u grob, evangelistu Ivanu nije samo usputna primjedba. Ona tom slikom oslikava odnose u Crkvi. Ljubav prva stiže. Brža je od vlasti. Pa ipak, ljubav daje prednost vlasti. Ona prva ulazi u grob. Marija ostaje nevidljiva, ali će nakon opisa što učenici nalaze i vide, Ivan detaljno opisati osobni susret Marije i Isusa.

Na grob stiže najprije drugi učenik. On proviruje u grob, opaža pivoje, ali ne ulazi u grob. Pušta Petra da on uđe prvi. Petar opaža pivoje i svijeni ubrus. Grob je uredan. To je prvi znak da Marija Magdalena možda nema pravo kada misli da je tijelo odneseno. Kradljivci ne bi s ti-

jela skidali povoje i najvjerojatnije ne bi slagali ubrus. Što se dogodilo s tijelom? Iznenađuje da Petar i Ivan ne opažaju ove detalje i ne donose zaključak da Marija možda nema pravo. Naprotiv! Oni vjeruju Mariji. Vjeruju da je tijelo odneseno i da se ne zna kamo je nestalo. Ivan ne ostavlja dvojbi da su dvojica učenika upravo tako razumjela prazan grob, jer, pojašnjava Ivan, *oni još ne upознаše Pisma da Isus treba da ustane od mrtvih*. Njihova se vjera svodi na provjeru praznoga groba i uvjerenje u istinitost Marijine rečenice: *Uzeše Gospodina iz groba i ne znamo gdje ga staviše*. Dvojica su učenika povjerovali Mariji. Ne opažaju da se ono što nalaze u grobu ne uklapa u Marijin strah o krađi tijela. Strah iskrivi sliku zbilje. Marijin se strah prelio i na učenike. I Marija i učenici tek će u susretu s Uskrsnim otkriti istinu i tek će uskrsnuće moći pojasniti detalje u praznome grobu. Razumljivo je zašto će Uskrsli svoje pozdravljati uklanjajući im strah. Sve dok strah prevladava u duši, nije moguće ispravno čitati zbilju.

Rađanje Crkve

Crkva nije djelo ljudskih ruku, premda se u njoj vide samo i jedino ljudi. Ona je Božje djelo. On je, istina, nevidljiv, ali ništa vidljivoga nije razumljivo bez njega. U podnožju crkve-

nih odnosa leži ljudska potreba za zajedništvom i jedinstvom. Jezgru Crkve koja tek treba nastati tvore nepovezani i prestrašeni ljudi iskrivljena pogleda na zbilju, upućeni jedni na druge, a nedovoljni jedni drugima. Promjene se neće dogoditi iznutra. Crkva se neće organizirati svojim snagama. Promjene će doći izvana. Unijet će ih Uskrsli.

Kada se zajednica vjernika na Uskrs kao i na svaku nedjeljnu proslavu Uskrsa sabere oko Riječi i stola, ona se oslanja na tisućljetno iskustvo prisutnosti uskrslog Gospodina. Njezini su članovi nepovezani, prestrašeni, iskrivljenih pogleda na zbilju. Pa ipak, kada se nađu zajedno oko Uskrsloga, sve postaje drukčije. Njihovi životi i njihovi odnosi ulaze u red onako kako su učenici pronašli uređen prazan grob. U susretu s njegovom riječju njihov se pogled na zbilju ispravlja, a njihovi strahovi blijede i nestaju. Njihove nepovezanosti i razdvojenosti Gospodin povezuje na vrlo različite i neočekivane načine. Vjernici i tu naliče Isusovima na prvo uskrsno jutro. Još ga nitko nije vidio, a on već pokreće i djeluje. Za razliku od njih, današnji vjernici s olakšanjem i povjerenjem mogu promatrati Mariju Magdalenu i učenike. Već znaju za nestanak njihovih strahova i već im je podaren čisti pogled na zbilju.

Ante Vučković

Marijin dolazak na prazni grob nije dostatan da bi se spoznala istina o uskrsnuću. Uskrsloga se ne susreće na grobu nego u svijetu, u prostorima života; ne na »mrtvim mjestima« koja čuvaju spomen na njega, nego u događajima u kojima živi, u ljudima u kojima se daje prepoznati. Zato je uskrsnuće uvijek susret. Uvijek je potreban »onaj drugi učenik« kako bi vjera pronašla prostor odnosa i novosti života.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Dar spasenja svima

Dj 10, 34a.37-43

U Dj 10 čitamo da se Petar protivi glasu s neba jer on još nikada nije jeo nešto nečisto (r. 14). No, taj ga glas poučava: »Što Bog očisti, ti ne zovi okaljanim!« (r. 15). Petar zna da je protivno Zakonu da jedan Židov dolazi k poganinu, ali mu je Bog pokazao da ne smije nijednoga čovjeka držati okaljanim ili nečistim. U svome govoru (r. 34-43) Petar naglašava univerzalno značenje Božjega spasenjskog djelovanja u Kristu. Bog ne gleda na osobu; u svakome narodu drag mu je svatko tko ga se »boji« i čini pravdu. Isus Krist, koji je poslan Izraelu, Gospodin je svih ljudi. On je ozdravljao sve bolesne, on je od Boga postavljeni sudac živih i mrtvih. Svatko tko u njega vjeruje dobiva oprostjenje grijeha. Poslije izlivanja Duha na slušatelje, Petar završava retoričkim pitanjem: »Može li tko uskratiti vodu da se ne krste ovi koji su primili Duha Svetoga kao i mi?«

Mario Cifrak

Druga vazmena nedjelja

Ulazna pjesma

Kao novorođenčad
žudite za duhovnim,
nepatvorenim mlijekom,
da po njemu uzrastete
u spasenje, aleluja.

1Pt 2, 2

Zborna molitva

Bože vječnog milosrđa, ti svake godine
vazmenim slavljem užiješ vjeru svog
svetog naroda. Umnoži u nama milost,
da sve dublje shvaćamo što je krst koji
nas je oprao; što je duh koji nas je
nanovo rodio; što je krv koja nas je
otkupila. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Primi, molimo, Gospodine,
prinos svojih vjernika.
Oni su se priznanjem vjere
i krštenjem nanovo rodili:
daj da postignu vječno
blaženstvo. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 2, 42-47

Čitanje Djela apostolskih

Braća bijahu postojana u nauku
apostolskom, u zajedništvu, lomljenju kruha
i molitvama. Strahopoštovanje obuzimaše
svaku dušu: apostoli su činili mnoga čudesa
i znamenja. Svi koji prigriše vjeru bijahu
združeni i sve im bijaše zajedničko. Sva bi
imanja i dobra prodali i porazdijelili svima
kako bi tko trebao. Svaki bi dan jednodušno
i postojano hrlili u Hram, u kućama bi lomili
kruh te u radosti i prostodušnosti srca
zajednički uzimali hranu hvaleći Boga
i uživajući naklonost svega naroda.
Gospodin je pak danomice zajednici
pridruživao spasenike.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 118, 2-4. 13-15. 22-24

Pripjev: Zahvaljujte Gospodinu jer je dobar,
jer je vječna ljubav njegova.

Neka rekne dom Izraelov:

»Vječna je ljubav njegova!«

Neka rekne dom Aronov:

»Vječna je ljubav njegova!«

Svi koji se Gospodina boje neka reknu:

»Vječna je ljubav njegova!«

Gurahu me, gurahu da me obore,

ali mi Gospodin pomože.

Gospodin je moja snaga i pjesma,

on mi je spasitelj.

Čuj! Radost i spasenje

odzvanja šatorima pravednika:

Gospodnja se proslavi desnica!

Drugo čitanje 1Pt 1, 3-9

Čitanje Prve poslanice
svetoga Petra apostola

Blagoslovljen Bog i Otac Gospodina
našega Isusa Krista koji nas po velikom
milosrđu svojemu uskrsnućem Isusa Krista
od mrtvih nanovo rodi za životnu nadu, za
baštinu neraspadljivu, neokaljanu i neuvelu,
pohranjenu na nebesima za vas, vas koje
snaga Božja po vjeri čuva za spasenje,
spremno da se objavi u posljednje vrijeme.
Zbog toga se radujte, makar se sada možda
trebalo malo i žalostiti zbog različitih kušnja:
da prokušnost vaše vjere – dragocjenija od
propadljivog zlata, koje se ipak u vatri kuša –
stekne hvalu, slavu i čast o objavljenju Isusa
Krista. Njega vi ljubite iako ga ne vidjeste;
u njega, iako ga još ne gledate, vjerujete te
klikćete od radosti neizrecive i proslavljene što
postigoste svrhu svoje vjere: spasenje duša.
Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Iv 20, 29

Jer si me vidio, Toma, povjerovao si, govori
Gospodin: blaženi koji ne videše, a vjeruju.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	558	Pobjedni dan slavimo
Otpj. ps.:	527	Zahvaljujte Gospodinu
Prinosna:	237	Mir svoj, o Bože
Pričesna:	542.2	Prinesi ruku
ili:	273-274	Ja sam s vama
Završna:	XIX	Radujte se, kršćani

»Budući da si me vidio, povjerovao si.
Blaženi koji ne vidješe, a vjeruju!«
Oslik na porculanu, Italija, 16. st.

Pričesna pjesma

Prinesi ruku i opipaj
gdje bijahu čavli,
i ne budi nevjeran
nego vjeran, aleluja.

Usp. Iv 20, 27

Popričesna molitva

Svemogući Bože, daj
da pričest vazmenog
otajstva trajno djeluje
u našoj duši. Po Kristu.

Evandjelje Iv 20, 19-31

Nakon osam dana dođe Isus.

Čitanje svetog Evandjelja po Ivanu

Kad bi uvečer onoga istog dana, prvog u tjednu, dok su učenici u strahu od Židova bili zatvorili vrata, dođe Isus, stane u sredinu i reče im: »Mir vama!« To rekavši, pokaza im svoje ruke i bok. I obradovaše se učenici vidjevši Gospodina. Isus im stoga ponovno reče: »Mir vama! Kao što mene posla Otac i ja šaljem vas.« To rekavši, dahne u njih i kaže im: »Primate Duha Svetoga. Kojima otpustite grijehe, otpuštaju im se; kojima zadržite, zadržani su im.«

Ali Toma zvani Blizanac, jedan od dvanaestorice, ne bijaše s njima kad dođe Isus. Govorili su mu dakle drugi učenici: »Vidjeli smo Gospodina!« On im odvrati: »Ako ne vidim na njegovim rukama biljeg čavala i ne stavim svoj prst u mjesto čavala, ako ne stavim svoju ruku u njegov bok, neću vjerovati.«

I nakon osam dana bijahu njegovi učenici opet unutra, a s njima i Toma. Vrata bijahu zatvorena, a Isus dođe, stade u sredinu i reče:

»Mir vama!« Zatim će Tomi: »Prinesi prst ovamo i pogledaj mi ruke! Prinesi ruku i stavi je u moj bok i ne budi nevjeran nego vjeran.« Odgovori mu Toma: »Gospodin moj i Bog moj!« Reče mu Isus: »Budući da si me vidio, povjerovao si. Blaženi koji ne vidješe, a vjeruju!«

Isus je pred svojim učenicima učinio i mnoga druga znamenja koja nisu zapisana u ovoj knjizi. A ova su zapisana da vjerujete: Isus je Krist, Sin Božji, i da vjerujući imate život u imenu njegovu.

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, s pouzdanjem se utecimo Bogu, izvoru života, da nas oslobodi sumnji i ispuni vjerom i čvrstom nadom u život vječni. Molimo zajedno:

Gospodine, učvrsti nam vjeru.

1. Za Crkvu u svijetu: rasvijetli je svjetlom Duha Svetoga da uvijek umije prepoznati Krista Gospodina i vjerno kročiti putem tvojih zapovijedi, molimo te.
2. Za pastire Crkve – papu našega Franju, sve biskupe i svećenike: pomози im da uvijek uranjaju u mudrost evandjelja te se nesebično zalažu u naviještanju tvoje riječi, molimo te.
3. Za nas okupljene u slušanju tvoje riječi: izliječi nas od naših sumnji i pomози da vjeru uvijek obnavljamo u zajedništvu ispovijedanja u tvojoj Crkvi te budemo hrabri u svjedočenju tvoje istine, molimo te.
4. Za mlade koji će ove godine u sakramentu potvrde primiti puninu Duha Svetoga: pripravi im srca za taj uzvišeni Dar da ga mogu s vjerom primiti i u njegovoj snazi trajno živjeti, molimo te.
5. Za ljude i narode koji su pogođeni životnim nedaćama i prijetnjama rata: sačuvaj u njima pouzdanje u tvoju dobrotu, a sve odgovorne rasvijetli svojim Duhom koji je залог pravoga mira i pravednosti, molimo te.

Primi, Oče nebeski, molitve svoje Crkve. Oslobodi nas svega što je nedostojno vječnoga života kojeg si nam darovao i obdari nas čvrstom vjerom u kojoj ćemo umjeti prepoznati tvoju blizinu i put na koji nas zoveš. Po Kristu Gospodinu našem.

Vazmeni put križa

Druga vazmena nedjelja uvodi nas u otajstvo uskrsnuća kroz iskustvo sumnje, traganja koje želi pronaći znak i siguran oslonac vjeri. Doista, nitko od ljudi nije bio svjedokom ili očevidcem Kristova uskrsnuća. Svi su zatečeni uskrsnućem: i stražari na Isusovu grobu, i žene koje dolaze rano ujutro na grob, i učenici koji nalaze otvoreni grob. Uskrsnuće se događa onkraj vidljivoga i predvidljivoga, onkraj logičnoga. Ono ne počiva na vidljivim i provjerljivim dokazima; ne oslanja se na sigurnost očevitosti, pa ni na logiku zaključivanja o onom što je ostalo na mjestu Isusova ukopa. Vjera u uskrsnuće oslanja se na riječ, na svjedočanstvo drugih, na nutarnje razumijevanje Kristovih riječi i njegovih obećanja. Susreti s praznim grobom, s anđelom, s viješću ženâ koje se u uskršno jutro zaprepastene vraćaju s groba, nisu *dokazi* o uskrsnuću. Oni su samo *poziv* na prisjećanje u vjeri, na novu spoznaju o onome što je Isus navijestao. U svim tim susretima potrebna je vjera, osobni prijelazak preko logičnosti i razumske sigurnosti. Zato današnji evangeoski odlomak iskustvom apostola Tome opisuje dramu kroz koju prolazi put vjere. Apostol koji nije bio s ostalima kod prvoga ukazanja Uskrsloga traži znak, vidljivost: »Ako ne vidim na njegovim rukama biljege čavala i ne stavim svoj prst u mjesto čavala, ako ne sta-

vim svoju ruku u njegov bok, neću vjerovati.« Riječi, rekli bismo, pune sumnje i nevjere. No, upravo nas te riječi mogu poučiti o vjeri. Toma je svojom sumnjom odgovatelj u vjeri.

Blizanac

Toma. Zaustavimo se na njegovu imenu. Na aramejskome jeziku *toma* znači »blizanac«, što bi se na grčkome jeziku reklo *didimos*. Evanđelja potvrđuju da je među apostolima bio zvan Toma – Blizanac. Poznat nam je samo po nadimku koji je postao imenom. Ne znamo ni komu je bio blizanac. Premda su neki, s velikim nagađanjem, nastojali otkriti tko bi bio taj blizanac ili blizanka, smijemo na tome mjestu vidjeti sebe. Pristaje nam blizina s Tomom.

U svetopisamskim, kao i u drugim drevnim opisima, blizanci su često nositelji proturječja i suprotstavljenosti. Stoga, govoreći o Tomi Blizancu, možemo govoriti o vjerniku u kojemu se isprepliću vjera i sumnja, sigurnost i malaksalost vjere. Blizanci smo s Tomom u kojemu se izmjenjuju vjera i sumnja, oduševljenje i strah, predanje Bogu i sumnjičavost. Sumnja je sestra blizanka vjeri. Vjera se s njome stalno susreće i suočava. Štoviše, vjeru se često živi kao umijeće sumnje, sumnje koja ne razočarava nego traga i vodi naprijed. Bojim se vjere koja nikada nije prošla kroz iskustvo sumnje, kroz traganje, kroz žudnju za većom sigurnošću i koja se nije nikada razočarala u vlastitu sigurnost. Kao što nam vjera dugih može biti primjerom i poticajem, i sumnja drugih može nam biti poziv na razmišljanje, izazov za dubljim traganjem u vjeri. Primjer Tomine sumnje može nas privesti k čvršćoj i sigurnijoj vjeri.

Kada razmišljamo o apostolu Tomi, pred nama je slika sumnjičavoga učenika, slika nametnuta jednim evangeoskim prizorom. No, evanđelist Ivan opisuje još dvije zgode u kojima susrećemo riječi toga apostola. Vidimo ga ponajprije kod Isusova oživljavanja Lazara. Nakon vijesti o Lazarovoj smrti Isus, odlučivši poći u Betaniju, otkriva učenicima svu istinu: »Lazar je umro. Ja se radujem što ne bijah on-

dje, i to poradi vas – da uzvjerujete. Nego, pođimo k njemu!» (Iv 11, 14-15). Toma nato dodaje: »Hajdemo i mi da umremo s njime!» (11, 16). Njegova riječ ostaje bez odgovora. Na nju se ne osvrće ni Isus niti tko od učenika. No, zadivljujuća je Tomina spremnost umrijeti zajedno s Učiteljem. Tako je, naime, bio shvatio Učiteljeve riječi. Njegova želja za jasnoćom i sigurnošću očituje se i u dvorani posljednje večere. Nakon Isusove pouke o njegovu odlasku: »U domu Oca mojega ima mnogo stanova (...). Idem pripremiti vam mjesto. (...) A kamo ja odlazim znate put.« (Iv 14, 2.4), opet čujemo apostola Tomu: »Gospodine, ne znamo kamo odlaziš. Kako onda možemo put znati?» (Iv 14, 5). I ovdje želi biti siguran, razumjeti Učiteljevu riječ. Ne boji se postavljati pitanja i u njima izreći nemoć svoga znanja i vjere.

Biljezi križa

»Ako ne vidim na njegovim rukama biljeg čavala i ne stavim svoj prst u mjesto čavala, ako ne stavim svoju ruku u njegov bok, neću vjerovati.« (Iv 20, 25) Te riječi redovito se razumijeva kao primjer sumnje ili traženja znakova koji bi, pomišlja se, trebali biti oslonac vjeri. No, u susretu s Uskrsnim »osam dana poslije«, kada su učenici ponovno okupljeni, nalazimo Tomu u sasvim drukčijemu raspoloženju. Čuje Isusovu riječ, ali evanđelist ne spominje da je

Toma pružio ruku i dotaknuo Isusove rane. Bilo mu je dostatno čuti Učiteljevu riječ. Gdje se čuje njegova riječ, ne treba drugoga znaka. Riječ biva dostatna. Uskrsloga je vidio slušanjem i dotaknuo pogledom. Ne prepoznaje ga po licu, nego po riječi i ranama, znakovima muke. »Prinesi prst ovamo i pogledaj mi ruke! Prinesi ruku i stavi je u moj bok i ne budi nevjeran nego vjeran.« Uskrsna vjera ne zaobilazi križ i muku. Tko prihvaća križ, gledan kao očitovanje Kristove nesebičnosti u ljubavi, tomu je otvoren put prema uskrsnuću. Uskrsnuće nije puki zamišljaj života onkraj ovoga postojanja. Uskrsnuće je zbilja koju kršćanin ne može motriti doli iz podnožja križa i s praznoga Isusova groba. Ondje ne pronalazimo dokaze, nego dar koji se nudi slobodi našega prihvaćanja. Ne nalazimo logiku, nego ljubav. Ljubav posvjedočenu do kraja. Do smrti. Zato je zgodno vratiti se Gospodnjim riječima iz Knjige proroka Izaije: »U dlanove sam te svoje urezao« (Iz 49, 16). Urezani smo u Kristov dlan, u ljubav očitovanu u ranama. Naše je ime ondje upisano: Isusovi su dlanovi papir, čavli su pero, a prolivena krv crnilo (sv. Antun Padovanski). Po muci i smrti uneseni smo u novi, božanski život. Drugoga puta nema. Samo prihvaćajući istinu Isusova križa, možemo proniknuti u otajstvo uskrsnuća. Zagledajmo se u Kristove rane da bismo prepoznali lice Uskrsloga.

Ante Crnčević

Zrnje

Uskrsli dolazi među okupljene učenike. Prolazi kroz zatvorena vrata, ne razvaljujući ih. Na jednak način prolazi i »kroz vrijeme«, združujući vječnost s našim vremenom, ne uklanjajući njegovu mjeru i prolaznost. Vremenito i sadašnje postaju mjestom i trenutkom susreta s Bogom i njegovim darom spasenja. On koji je prešao preko praga smrti prelazi i preko svih naših zaprjeka i »vratâ« kako bi nam već sada dao iskusiti dar vječnosti.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Zajedništvo Crkve

Dj 2, 42-47

U sažetku iz Dj 2, 42-47 za zajednicu je rečeno da je postojana »u nauku apostolskom«. Riječ je o poučavanju novih obraćenika, a smisao se može vidjeti u prethodnim redcima koji govore kako je Petar »hrabrio« one koji su se obratili. Grčki glagol *parakaleo* može značiti i »hrabriti« i »tješiti«, a u poslanju apostola valja tražiti oba ova značenja. Crkva je bila postojana i u »zajedništvu« koje nije detaljnije objašnjeno, no vjerojatno je riječ o zajedništvu dobara, što postaje vidljivo kad se kaže da im »sve bijaše zajedničko«. Takvo zajedništvo proizlazi iz zajedništva vjere. Crkva je postojana i u »lomljenju kruha« kao očitovanju zajedništva. Konačno, bili su postojani i u »molitvama«. Misli se na zajedničke molitve koje su predvodili apostoli i starješine. U zajednici je vladala radost, a ona označava eshatološku radost posljednjih vremena i mesijanskoga doba. Crkva je, tako, mesijanska zajednica na čijem je čelu sam Mesija – Krist.

Darko Tepert

Treća vazmena nedjelja

Zborna molitva

Bože, nek se tvoj narod vazda raduje
što si mu obnovio mladost duha.
Vratio si mu dostojanstvo svojih
sinova i kćeri: utvrdi ga u nadi
da će uskrsnuti.
Po Gospodinu.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	108	Klič Bogu
ili:	XXI	Na nebu zora rudi
Otpj. ps. - ant.:	96	Pokaži mi, Gospodine
- tekst:	89 ili 90	Čuvaj me, Bože
Prinosna:	555	Gospodin slavno uskrsnu
Pričesna:	542.3	Prepoznaše učenici
Završna:	556	Krist iz groba ustade

Prvo čitanje Dj 2, 14.22-33

Čitanje Djela apostolskih

Na dan Pedesetnice ustade Petar zajedno s jedanaesticom, podiže glas i prozbori: »Židovi i svi što boravite u Jeruzalemu, ovo znajte i riječi mi poslušajte: Isusa Nazarećanina, čovjeka kojega Bog pred vama potvrdi silnim djelima, čudesima i znamenjima koja, kao što znate, po njemu učini među vama – njega, predana po odlučenu naumu i promislu Božjem, po rukama bezakonika razapeste i pogubiste. Ali Bog ga uskrisi oslobodivši ga grozote smrti jer ne bijaše moguće da ona njime ovlada. David doista za nj kaže: 'Gospodin mi je svagda pred očima jer mi je zdesna da ne posrnem. Stog mi se raduje srce i kliče jezik, pa i tijelo mi spokojno počiva. Jer mi nećeš ostaviti dušu u podzemlju ni dati da pravednik tvoj truleži ugleda. Pokazat ćeš mi stazu života, ispuniti me radošću lica svoga.' Braćo, dopustite da vam otvoreno kažem: praotac je David umro, pokopan je i eno mu među nama groba sve do današnjeg dana. Ali kako je bio prorok i znao da mu se zakletvom zakle Bog plod utrobe njegove posaditi na prijestolje njegovo, unaprijed je vidio i navijestio uskrsnuće Kristovo: Nije ostavljen u podzemlju niti mu tijelo truleži ugleda. Toga Isusa uskrisi Bog! Svi smo mi tomu svjedoci. Desnicom dakle Božjom uzvišen, primio je od Oca obećanje, Duha Svetoga, i izlio ga kako i sami gledate i slušate.« Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 16, 1-2a.5.7-11

Pripjev: Pokaži mi, Gospodine, stazu života!

Čuvaj me, Bože, jer se tebi utječem.
Gospodinu rekoh: »Ti si moj gospodar.«
Gospodin mi je baština i čaša:
ti u ruci držiš moju sudbinu.

Blagoslivljam Gospodina koji me svjetuje
te me i noću srce opominje.

Gospodin mi je svagda pred očima
jer mi je zdesna da ne posrnem.

Stog mi se raduje srce i kliče duša,
pa i tijelo mi spokojno počiva.
Jer mi nećeš ostaviti dušu u podzemlju
ni dati da pravednik tvoj truleži ugleda.

Drugo čitanje 1Pt 1, 17-21

Čitanje Prve poslanice
svetoga Petra apostola

Ljubljeni: Ako Ocem nazivate njega koji nepristrano svakoga po djelu sudi, vrijeme svoga proputovanja proživite u bogobojaznosti. Ta znate da od svog ispraznog načina života, što vam ga oci namriješe, niste otkupljeni nečim raspadljivim, srebrom ili zlatom, nego dragocjenom krvlju Krista, Jaganjca nevina i bez mane. On bijaše doduše predviđen prije postanka svijeta, ali se očitova na kraju vremenâ radi vas koji po njemu vjerujete u Boga koji ga uskrisi od mrtvih te mu dade slavu da vjera vaša i nada bude u Bogu. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja usp. Lk 24, 32

Gospodine Isuse, otkrij nam Pisma;
ražari nam srce dok nam govoriš!

»I dok su tako razgovarali i raspravljali, približi im se Isus i pođe s njima.«

Vitraj u crkvi sv. Marije, Vinelz, Švicarska.

Evangelje Lk 24,13-35

Čitanje svetog Evanđelja po Luki

Onog istog dana – prvog u tjednu – dvojica Isusovih učenika putovala su u selo koje se zove Emaus, udaljeno od Jeruzalema šezdeset stadija. Razgovarahu međusobno o svemu što se dogodilo. I dok su tako razgovarali i raspravljali, približi im se Isus i pođe s njima. Ali prepoznati ga – bijaše uskraćeno njihovim očima. On ih upita: »Što to putem pretresate među sobom?« Oni se snuždeni zaustave te mu jedan od njih, imenom Kleofa, odgovori: »Zar si ti jedini stranac u Jeruzalemu te ne znaš što se u njemu dogodilo ovih dana?« A on će: »Što to?« Odgovore mu: »Pa ono s Isusom Nazarećaninom, koji bijaše prorok – silan na djelu i na riječi pred Bogom i svim narodom: kako su ga glavari svećenički i vijećnici naši predali da bude osuđen na smrt te ga razapeli. A mi se nadamo da je on onaj koji ima otkupiti Izraela. Ali osim svega toga ovo je već treći dan što se to dogodilo. A zbuniše nas i žene neke od naših: u praskozorje bijaše na grobu, ali nisu našle njegova tijela pa dođoše te rekoše da su im se ukazali anđeli koji su rekli da je on živ. Odoše nato i neki naši na grob i nađoše kako žene rekoše, ali njega ne vidješe.« A on će im: »O bezumni i srca spora da vjerujete što god su proroci navijestili! Nije li trebalo da Krist sve to pretrpi te uđe u svoju slavu?« Počevši tada od Mojsija i svih proroka, protumači im što u svim Pismima ima o njemu. Uto se približe selu kamo su išli, a on kao da htjede dalje. No oni navaljivahu: »Ostani s nama jer zamalo će večer i dan je na izmaku!« I uniđe da ostane s njima. Dok bijaše s njima za stolom, uze kruh, izreče blagoslov, razlomi te im davaše. Uto im se otvore oči te ga prepoznaše, a on im iščeznu s očiju. Tada rekoše jedan drugome: »Nije li gorjelo srce u nama dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?« U isti se čas digoše i vratiše u Jeruzalem. Nađoše okupljenu jedanaestoricu i one koji bijahu s njima. Oni im rekoše: »Doista uskrsnu Gospodin i ukaza se Šimun!« Nato oni pripovjede ono s puta i kako ga prepoznaše u lomljenju kruha.

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, poniznom se molitvom utecimo nebeskomu Ocu, koji nam je po svome Sinu darovao vječni život.

1. Bdi, Gospodine, nad svojom Crkvom: daj da, hranjena mudrošću tvoje riječi i snagom euharistijskoga zajedništva, uvijek bude znak vječnosti koju si nam pripremio, molimo te.
2. Ispuni svojim Duhom papu našega Franju i sve pastire Crkve: obdari ih mudrošću slušanja tvoje riječi i radošću služenja u ljubavi, kako bi uvijek bili dostojni predvodnici tvoga naroda na putu spasenja, molimo te.
3. Okrijepi vjeru u svima koji su se predali malodušju i koji su zaboravili na ljubav kojom ih ljubiš, a svima koji su podjarmljeni grijehom podaj snagu povratka k tebi, molimo te.
4. Puninom svoga Duha obdari krizmanike i sve mlade u našoj župnoj zajednici: daj da u njihovim životima zasja ljepota vjere te trajno rastu u predanju tebi, molimo te.
5. Pohodi svojom milošću ovu okupljenu zajednicu vjernika: učvrsti nam vjeru i daruj nam snagu ljubavi za sve ljude koje stavljaš na naš životni put, molimo te.

Svemogući Bože, ti si nas čudesnim darom svoje ljubavi oslobodio od grijeha i smrti. Novi život što si ga u nama začeo neka trajno blista u našim riječima i u našim djelima. Po Kristu Gospodinu našem.

Ostani s nama – zora je!

Ova se stranica Evandjelja čita dušom, osjeća vlastitim životom i upija poniznošću. Otprilike sedam kilometara hoda dvojice učenika od Jeruzalema do Emausa kao slika života; dvojica učenika koji se vjerojatno teško prepoznaju pod imenom učenika raspetoga Rabina; razgovor o nizu poraza, gorčina, zbunjenosti nakon Isusove smrti... I – slučajni prolaznik, neupućeni stranac, koji postaje prisnim pratiteljem, vodeći ih puno dalje od željenoga odredišta. Doveo ih je u otaajstvo vjere u uskrsnuće.

Dvojica razočaranih pripovijedaju o lošim vijestima onomu koji je donio Radosnu vijest; pripovijedaju o nestalnosti nade: »A mi smo se nadali« – kažu učenici. Ta rečenica obuhvaća i mnoštvo naših nadanja koja ne uspijevaju trpjeti u šutnji i dopustiti da, osim naših želja, progovore Božja obećanja.

Zar nismo toliko puta nesposobni vidjeti 'iza', prijeći vazmenim prolazom? Poznajemo se, znamo kakvi smo, svjesni svojih slabosti, a još nas i toliko iskustava uči... I, kao rezultat svega – ne prepoznajemo.

Ubrzati srce Riječju

Što Isus zamjera dvojici suputnika? »O, bezumni i srca spora da vjerujete« – tako je Isus sročio prigovor učenicima: *sporost srca*. Kršćanin bi trebao posjedovati 'brzinu srca', suprotnost sporosti, zakašnjelosti da se vjeruje u Boga. Brzina srca izrasta na spremnosti osluškivanja Riječi i na ljubavi prema njoj. A kada smo to uistinu ozbiljno shvatili Riječ; kada smo željeli biti 'stručnjaci' za tu Riječ? Kada ju razmatramo, čitamo, urezujemo u svoj život, da bismo od riječi Svetoga pisma mogli živjeti?

Isus učenicima tumači polazeći od početka, bez moraliziranja, bez unaprijed pripremljenih odgovora. Bog od nas traži da budemo otvorenih očiju, brza i spremna srca – spremni razumjeti. Isus dvojicu na putu u Emaus ne prekorava zato što nemaju gotova rješenja, već zato što su »spora srca«.

»Uto im se otvore oči te ga prepoznaše, a on im išeznu s očiju.«

No, u susretu s Božjom riječju i u njima se rađa prava riječ: »ostani s nama«. To je molitva koja traži Božji govor o događajima, o onome o čemu su znali pripovijedati, ali čemu ne poznaju značenja. Od toga trenutka Isus je jedno od lica koje putuje, koje nas susreće kao nepredvidivo, objavljuje se po 'sakramentu bližnjega'. I svaki susret može biti susret sa Živim, s Uskrsnulim, te samim time zbunjujuća, ali radosna novost nade.

Od Uskrsnuloga do Susretenoga

Učenici Isusa nisu prepoznali po izvanjskoj izgledu, nego u lomljenju kruha, u načinu njegova zajedništva s njima. Samo to je put da Uskrsnuli uistinu izgleda povezan s tijelom i životom koji su susreli za njegova boravka na zemlji. I mi drage ljude prepoznajemo po običnim gestama, toliko običnim da ih baš tako, prepoznatljivo, mogu učiniti samo oni koje dobro poznajemo. Ova dva učenika naučili su tu gestu ljubavi, ona im je bila bliska i jedini put do uskrsnuća.

I danas se u svetoj potvrdi susrećemo s jednostavnim znakovima mirisnoga ulja, križa na čelima, kruha na oltaru i Riječi koja preobražava. U njih stane cijeli ljudski život, svi naši životi. U njima se prepoznaje Božja blizina i ljudska upućenost na nebo. Jednostavni znakovi koje razumiju jednostavni i ponizni ljudi. U tim se znakovima objavljuje nada.

U vremenu s premalo nade možemo lako preuzeti riječi: »A mi smo se nadali...« i nastaviti tu rečenicu na bezbroj načina: nadali smo se da će prestati nemiri u nama i oko nas; nadali smo se da će svađe prijeći u slogu; nadali smo se da će povijesne događaje obasjati istina; nadali smo se da ćemo kao Crkva biti vjetrodostojniji; nadali smo se da će se više vrjednovati ljudsko poštenje i trud; nadali smo se da ćemo uspjeti naći oslonce... Nadali smo se da će nakon dvije tisuće godina...; nadali smo se da će naše dijete, nakon svega što smo mu dali i naučili...; nadali smo se da će prijateljstvo, škola, obitelj; nadali smo se da će mediji... A već su prošla tri dana, tri mjeseca i godine, ali sve izgleda kao i prije. Ali Uskrsnuli i dalje čeka na nekome našem putu razočaranja, makar i tužne u dvojicama i kušnjama.

Dvije tuđice: 'smisao' i 'razumjeti'?

Kada su uspjeli izgovoriti svoju srušenu nadu, Stranac im počinje tumačiti Pisma. Nije im ponudio ništa 'na brzinu' niti im je davao nove informacije, ali je u stanju otkriti smisao događaja, smjestiti ih u okvir pod drugim svjetlom, odvagnuti ih drugim kriterijima. Izazvao je njihova iskustva. Tada počinje 'gorjeti srce'.

On nas želi istrgnuti iz uobičajenosti pristupa i Svetomu pismu i životu, pa pita: Što

ste razumjeli? Nažalost, često moramo priznati da smo razumjeli ono što smo željeli razumjeti. Tako pomirujemo svoje odluke i izbore s oštrinom evanđeoskih zahtjeva; prilagođavamo Božju riječ svijetu uspjeha, tko zna kakvih tržišta, svojih osobnih moralnih i inih prohtjeva. Jedino što tada možemo osjetiti jesu ugasla srca. A to je najtužnije i najbolnije što nam se može dogoditi: otežalo, sporo, ugaslo srce.

Iščekujući Pedestnicu, mi, Crkva, ovih dana molimo i pjevajmo stihove koje je Crkva iznjedrila i ugradila u svoj hod upravo iz navedenih opasnosti: *Nečiste nas umivaj, suha srca zalijevaj, vidaj rane ranjenim. Mekšaj čudi kamene, zagrij grudi ledene, ne daj nama putem zlim.* Sveti je Bernard učenomu Abelardu u lice izrekao upozoravajuće riječi: »Hladno srce ne može razumjeti plameni jezik.«

Osim sporosti srca, Isus u njima vidi »bezumnost«. Time se osvrće na onaj stav koji ne računa s Bogom. Bezumnik je zapravo *bezbožnik*, čovjek koji svoju sigurnost vidi u zemaljskome, bez Boga; koji s Bogom ne računa. To je prije svega ohol čovjek. Oholi ne dohvaćaju Boga; ne vide tragove njegova Duha, ne primjećuju ljepotu radosti kao dar u jednostavnosti zbilje; oholost i pobožnost ne idu zajedno. Ponižno srce koje se pouzda u Gospodina, zahvalno će reći: *Ostani s nama – donio si zoru.*

Ivan Šaško

Zrnje
Premda Uskrsli dolazi među učenike i daje se »vidjeti«, ne biva prepoznat po svojoj tjelesnosti. I njegova je tjelesnost nova; pripada novosti života onkraj tijela i umiranja. »Da je uskrsnuće trebalo izmisliti, sav bi naglasak bio stavljen na tjelesnost« (J. Ratzinger), na ono po čemu bi ga se nakon smrti moglo nedvojbeno prepoznati. Uskrsnuće ostavlja prostor gledanju i razumijevanju iz vjere. Oslanja se na Riječ koja rasvjetljava smisao križa i umiranja.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Božje djelovanje po Crkvi

Dj 2, 14.22-28

Glavni sadržaj navještaja u Petrovu govoru jest osoba »Isusa Nazarećanina, čovjeka kojega Bog potvrdi silnim djelima, čudesima i znamenjima«. Naslov »Nazarećanin« ukazuje na drevnost ovog navještaja. Silna djela mogu se odnositi na ono što je Isus činio za svoga zemaljskog života ili na ono što čini u svojoj Crkvi nakon uskrsnuća po rukama apostola i ostalih kršćana. Kasnije će Petar reći da je Isus »prošao zemljom čineći dobro i ozdravljajući sve kojima bijaše ovladao đavao« (10, 38). Tako se čini da je riječ o Isusovu djelovanju na zemlji još za njegova života. Ipak, autor Djela apostolskih ne razlikuje Crkvu od Uskrsloga Krista, pa se njegova djela nastavljaju i po njoj. Naslov »pravednik« više se puta ponavlja u Djelima apostolskim kao naslov za Krista. On ne može ugledati »truleži«. U ovom kontekstu taj izričaj podsjeća i na Izaijine pjesme o Sluzi patniku. »Staza života« i »radost lica« Božjega označuju uskrsnuće i konačnu proslavu.

Darko Tepert

Četvrta vazmena nedjelja

Ulazna pjesma

Puna je zemlja
dobrote Gospodnje,
Gospodnjom su riječju
nebesa sazdana, aleluja!

Ps 33, 5-6

Zborna molitva

Svemogući vječni Bože,
dovedi nas u društvo nebesnika:
nek stado tvojih vjernih,
makar skromno, prispije onamo
kamo ga predvodi hrabri Pastir.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Udijeli nam, molimo, Gospodine,
da te uvijek hvalimo ovim
vazmenim otajstvima.
U njima nas trajno ispravljaš:
daj da nam budu izvor
vječne radosti. Po Kristu.

Prvo čitanje Dj 2, 14a.36-41

Bog ga je učinio i Gospodinom i Kristom.

Čitanje Djela apostolskih

Na dan Pedesetnice Petar zajedno
s jedanaesticom ustade, podiže glas
i prozbori: »Pouzdanu neka znade
sav dom Izraelov da je toga Isusa
kojega vi razapeste Bog učinio
i Gospodinom i Kristom.«

Kad su to čuli, duboko potreseni
rekoše Petru i drugim apostolima:
»Što nam je činiti, braćo?« Petar će im:
»Obratite se i svatko od vas neka se krsti
u ime Isusa Krista da vam se oproste
griješ i primit ćete dar, Duha Svetoga.
Ta za vas je ovo obećanje i za djecu vašu
i za sve one izdaleka, koje pozove
Gospodin Bog naš.«

I mnogim je drugim riječima još svjedočio
i hrabrio ih: »Spasite se od naraštaja ovog
opakog!« I oni prigrliše riječ njegovu
i krstili se se te im se u onaj dan
pridruži oko tri tisuće duša.

Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam Ps 23, 1-6

Pripjev: Gospodin je pastir moj:
ni u čem ja ne oskudijevam!

Gospodin je pastir moj:
ni u čem ja ne oskudijevam;
na poljanama zelenim
on mi daje odmora.
Na vrutke me tihane vodi
i krijepi dušu moju.

Stazama pravim on me upravlja
radi imena svojega.

Pa da mi je i dolinom smrti proći,
zla se ne bojim jer si ti sa mnom.
Tvoj štap i palica tvoja
utjeha su meni.

Trpezu preda mnom prostireš
na oči dušmanima mojim.
Uljem mi glavu mažeš,
čaha se moja prelijeva.

Dobrota i milost pratit će mene
sve dane života moga.

U Gospodnjem ću domu prebivati
kroz dane mnoge.

Drugo čitanje 1Pt 2, 20b-25

Čitanje Prve poslanice
svetoga Petra apostola

Ljubljeni: Ako dobro čineći trpите pa strpljivo
podnosite, to je Bogu milo. Ta na to ste po-
zvani jer i Krist je trpio za vas i ostavio vam
primjer da idete stopama njegovim.
On koji grijeha ne učini nit mu usta prijevaru
izustiše; on koji na uvredu nije uvredom uz-
vraćao i mučen nije prijetio, prepuštajući to

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	99	Puna je zemlja
Otpj. ps.:	93 ili 94	Gospod je pastir moj
Prinosna:	558.1 i 5	Pobjedni dan slavimo
Pričesna:	543	Uskrsnu Pastir dobri
Završna:	853	Isus usta slavni

»Ja sam vrata. Kroza me tko uđe, spasit će se, ja dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju.«

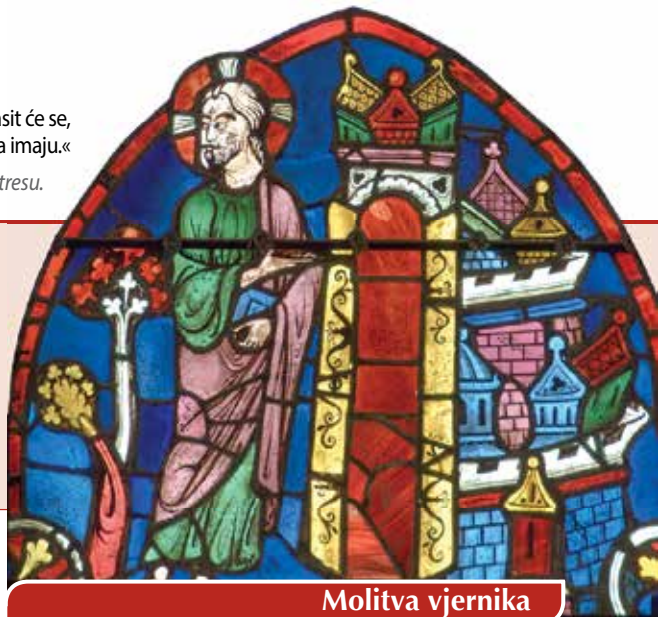
Detalj vitraja; katedrala u Chartresu.

Pričesna pjesma

Uskrsnu Pastir
dobri koji život
svoj položi za
svoje ovce, aleluja.

Popričesna molitva

Pastiru dobri,
pogledaj svoje stado
otkupljeno dragocjenom
krvlju tvoga Sina i vodi ga
na svoje vječne pašnjake.
Po Kristu.

Molitva vjernika

Sucu pravednom; on koji u tijelu svom grijehe naše ponese na drvo da umrijevši grijesima pravednosti živimo; on čijom se modricom izliječiste. Doista, poput ovaca lutaste, ali se sada obratiste k pastiru i čuvaru duša svojih. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja Iv 10, 14

Ja sam pastir dobri, govori Gospodin;
ja poznajem ovce svoje i mene poznaju moje.

Evanđelje Iv 10, 1-10

Ja sam vrata ovcama.

Čitanje svetog Evanđelja po Ivanu

U ono vrijeme: Reče Isus: »Zaista, zaista, kažem vam: tko god u ovčinjak ne ulazi na vrata, nego negdje drugdje preskače, kradljivac je i razbojnik. A tko na vrata ulazi, pastir je ovaca. Tome vratar otvara i ovce slušaju njegov glas. On ovce svoje zove imenom pa ih izvodi. A kad sve svoje izvede, pred njima ide i ovce idu za njim jer poznaju njegov glas. Za tuđincem, dakako, ne idu, već bježe od njega jer tuđinčeva glasa ne poznaju.« Isus im kaza tu poredbu, ali oni ne razumješe što im htjede time kazati.

Stoga im Isus ponovno reče: »Zaista, zaista, kažem vam: ja sam vrata ovcama. Svi koji dođoše prije mene, kradljivci su i razbojnici; ali ih ovce ne poslušashe. Ja sam vrata. Kroza me tko uđe, spasit će se: i ulazit će i izlaziti i pašu nalaziti. Kradljivac dolazi samo da ukrade, zakolje i pogubi. Ja dođoh da život imaju, u izobilju da ga imaju.«

Riječ Gospodnja.

Braćo i sestre, Bog nam je u svome Sinu darovao dobroga pastira koji nas okuplja u Očev dom. Molitvom se utecimo nebeskomu Ocu da ušćuva u nama dar vječnoga života:

1. Obnovi, Gospodine, svoju Crkvu u vjernosti evanđelju; daj da bude uvijek poslušna tvome Duhu te bude put spasenja za sve koji je traže, molimo te.
2. Prodahni mudrošću svoga Duha papu našega Franju, (nad)biskupa našega **I.** i sve pastire Crkve da budu hrabri navjestitelji tvoje istine te radosnim služenjem očituju ljepotu Kristove ljubavi prema svakom čovjeku, molimo te.
3. Pouzdanjem u tebe ohrabri sve one koje pozivaš na put svećeništva: pomози im prevladati svaku sumnju i strah te s radošću prihvate poslanje koje im povjeravaš, molimo te.
4. Obnovi u svima nama dar vjere da spoznamo veličinu ljubavi kojom nas ljubiš i životom ju svjedočimo svakom čovjeku, molimo te.
5. Našoj pokojnoj braći i sestrama otvori vrata vječnosti u koju su po krštenju pozvani, molimo te.

Nebeski Oče, po ljubavi svoga Sina ti nikad ne prestaješ skrbiti za dobro svoga naroda. Ponizno te molimo, daruj nam ustrajnost na putu kojim nas vodiš te jednom prispijemo u nebesko zajedništvo s tobom. Po Kristu Gospodinu našem.

I ja hoću biti ovca tvoja

Vjerujem kako mnogi svećenici imaju iskustva da se vjernici rado nasmiju kad se negdje u molitvi ili u pjesmi spomene ovca, te se pritom misli na njih. Kod većine taj je smiješak bezazlen. Vjerojatno većina i ne zna koja se teološka ili duhovna poruka krije iza te slike. Ali taj govor o vjernicima kao 'ovcima' u mnogih kršćana, a ponajviše u nekršćana, nailazi na žestok otpor, jer moderni čovjek želi biti sve drugo, samo ne ovca. Slika ovce za modernoga čovjeka sinonim je za ovisnost, djetinjastu nezrelost, podređenost crkvenim i društvenim vlastima, paternalizam, klerikalizam i ne znam što već ne. Zato moderni čovjek nikako ne želi biti ovca. Naprotiv, on želi samoga sebe određivati te tako biti potpuno slobodan od bilo kakva pastira i pastirskoga vođenja, lišen svake ovčje podređenosti. I tako slika ovce, a time i ovo nedjeljno evanđelje, bivaju osuđeni na hihot ili na odbacivanje. Ipak, kako se radi o Božjoj riječi, kako je tu sliku ovce uporabio sam Bog u Isusu Kristu, ne možemo sliku ovce prepustiti zaboravu smijeha i odbacivanja. Zato ćemo u ovoj kratkoj homiliji pokazati svu važnost i ljepotu te slike za razumijevanje čovjeka.

Ovce bez Pastira

Prije toga pogledajmo što se događa čovjeku kad ne želi biti ovca, tj. kad ne želi Boga,

Krista, za pastira. Kao prvo, to je izgubljenost. Tko sebe želi odrediti sobom, gubi samoga sebe. Naime, gdje čovjek sebe proglasi mjerom svih stvari, vrlo brzo uviđa kakva je on mjera svih stvari: ograničena, površna, nedostatna i, u konačnici, dosadna mjera. Posebno mi je stalo ovdje istaknuti tu činjenicu dosade. Ta ljudska i suviše ljudska mjera prije ili kasnije dosadi, jer sve konačno i ograničeno brzo dosadi. Tako čovjek postaje samom sebi dosadan i počinje lutati: želeći biti pastir samomu sebi, čovjek se pretvara zapravo u izgubljenog, zalutalog ovca koji luta iz jedne dosade u drugu, iz jedne svoje mjere u drugu mjeru, stalno nesretan i nezadovoljan. Stoga sveti Petar u prvome današnjem čitanju s razlogom naziva takve duše zalutalim ovcima: »Doista, poput ovaca lutaste, ali se sada obratiste k pastiru i čuvaru duša svojih.« Potrebno je samo pozornije promotriti današnjega čovjeka, pa je lako uvidjeti koliko je puno dosade i zalutalosti u njegovu životu, a sve su to posljedice ega koji se učinio mjerom svih stvari!

Kao drugo, takav zalutali ego jako je ranjiv. Zato ne treba čuditi da se on zbog te ranjivosti, premda tako ponosno neovisan i samoodređen, koliko god to paradoksalno zvučalo, ponizno baca u naručje najrazličitijim 'pastirima'. Ti pastiri su »plaćenici« iz današnjega evanđelja. Oni svojim glasom zavode i

izrabljaju (»ne zovu ih imenom«) ranjiv i samodostatan ego modernoga čovjeka. I tako taj moderni čovjek, koji je odbacio Boga kao svojega pastira, ostaje sam u svojoj zalutalosti i robovanju drugima.

Ovce s Pastirom

Stoga je tako utješno današnje evanđelje. Utješno je imati pastira Isusa Krista, utješno je biti Kristova ovca u ovom svijetu zalutalih i izrabljivanih ovaca. S Kristom ne možemo zalutati i on nas ne izrabljuje jer nas poznaje po imenu. »Poznati po imenu« biblijski znači znati drugoga kao osobu, njegovo unutar-nje biće, ono što drugi jest u sebi. Svrha poznavanja imena jest posjedovanje drugoga u pozitivnom smislu riječi, ulaženje u odnos s drugim zbog njega samoga. Zato Bog otkriva Mojsiju svoje ime: »Ja jesam koji jesam.« Zato je Kristovo ime »ime nad svakim imenom«. Bog se imenuje jer želi da ga mi imenujemo, da ga tako posjedujemo, da uđemo u odnos s njim. On i nas imenuje, poznaje nas, želi nas posjedovati, želi da budemo njegova svojina, da budemo u odnosu s njim, da ne budemo više sami. Zato nas on »ne zaskaće« da bi pokrao i opljačkao, nego ulazi kroz vrata, tj. dolazi k nama otvoreno, milo i nenametljivo, jer mu je stalo do odnosa s nama, da »život

imamo u izobilju«. I tako uvidamo sljedeće: dok moderni čovjek bez Krista pastira ostaje sâm, mi vjernici nismo sami. Pastir nas zove po imenu i mi samo trebamo njega zvati po imenu da bismo na taj način tvorili neraskidivo zajedništvo.

No, Krist koristi za sebe i sliku vrata. Time poručuje da on nije samo običan pastir nego i vrata. Onaj tko prolazi kroz njega, taj se spašava: »Ja sam vrata. Kroza me tko uđe, spašit će se.« On je pastir spasitelj. Dakle, Krist je spasitelj, on je mjera svih stvari, a time i naših stvari, nas samih. Stoga, pustimo njemu da nas vodi svojom mjerom, božanskom mjerom koja nas jedina i može usrećiti.

Kako je samo lijepa poveznica tih dviju slika. Krist nije samo pastir, nego i vrata: on je spasitelj. Ali, on nije samo vrata, nego i pastir: on je spasitelj koji ponizno dolazi k nama, ne očekuje nas negdje iz sigurne udaljenosti svojega božanskog veličanstva. Najbolje je to izrekao sveti Augustin: *Cum ipsa esset patria viam se fecit ad patriam.* – »On koji je sam domovina, sebe je učinio putem prema domovini.« S Kristom i po Kristu, kao njegove ovce, u Duhu Svetom zaputimo se nebeskomu Ocu već sada. Recimo ponizno: I ja hoću biti ovca tvoja...

Ivica Raguž

»Ovce idu za pastirom jer poznaju njegov glas.« Hrle k njemu i kad ga ne vide. Dostatno je čuti mu glas. Pripadnost stadu proizlazi iz poznavanja. U Isusovu govoru pripadanje i poznavanje pastira jedno su te isto. Kristu pripadamo onoliko koliko ga poznajemo, koliko hrlimo na njegovu riječ. On je za nas tuđinac sve dok njegovu riječ ne doživljavamo u snazi poziva upravljena nama.

Odjeci Riječi

uz Prvo čitanje:

Radosna vijest za sve ljude

Dj 2,14a.36-41

Petrovi slušatelji obraćaju mu se pitanjem: »Što nam je činiti, braćo?« Odgovor je poziv na obraćenje. Obraćanje je plod susreta s Kristom. U susretu s njime čovjek je pozvan na promjenu svoga načina razmišljanja i na prijanjanje uz njega, a po tome mu se opraštaju grijesi. To se obećanje odnosi najprije na Židove, pa Petar zato i kaže: »Ta za vas je ovo obećanje i za djecu vašu.« Ipak, u skladu s Lukinim univerzalističkim pogledom na spasenje i na Crkvu, Petar dodaje da je to obećanje »i za sve one izdaleka, koje pozove Gospodin Bog naš«. Inicijativa za širenje poruke spasenja ostavljena je Bogu: on je taj koji odlučuje koga će pozvati. Na taj način već se otvara put budućem Petrovu susretu s rimskim satnikom Kornelijem (Dj 10), a onda i širenju evanđelja među poganima u Antiohiji i drugdje na Pavlovim putovanjima te odluci apostola i crkvenih starješina u Jeruzalemu o otvaranju kršćanske poruke svim ljudima (15, 22-29).

Darko Tepert

O čišćenju euharistijskoga posuđa u misi

Iz raznolike prakse koju uviđam nameće mi se pitanje o obrednome trenutku koji Red mise predviđa za čišćenje plitice i kaleža. Poneki svećenici pliticu čiste odmah nakon pričesti Kristovim tijelom, a kalež nakon pričesti vjernika. Molio bih pojašnjenje o obrednome mjestu i smislu tih čina.

A. Cikojević

Pitanje se većemu dijelu čitatelja može činiti nevažnim ili pak takvim da pripada obredno negovorljivim pojedinostima, ali i ono ima svoju značenjsku slojevitost koja upućuje na smisao i »gozbenu estetiku« euharistijskoga slavlja. Zanimljivo je da *Opća uredba Rimskoga misala* taj, naizgled, nevažni obredni čin opisuje s podosta pomnje: nakon što u pričesti preostale hostije pohrani na mjesto predviđeno za čuvanje euharistije, »svećenik se vrati k oltaru i pokupi mrvice, ako ih ima; zatim na oltaru ili kod stolića počisti nad kaležom pliticu ili ciborij, a zatim počisti kalež, govoreći tiho: 'Gospodine daj da čistom dušom...' te obriše kalež ubrusom.« (br. 163) Na drugome mjestu još se kaže: »Sveto posuđe čiste svećenik ili đakon ili postavljeni akolit poslije pričesti ili poslije mise, ako je moguće na stoliću. Kalež se čisti ili vodom ili vinom i vodom, što će popiti onaj koji čisti.« (br. 279)

Iz tih odredaba izdvajamo uputu da se preostalo vino iz kaleža, ako ga ima, ispije nakon pričesti na oltaru te da se posuđe čisti i posprema na prikladnome stoliću (*ad abacum*). Time se oltar čuva u prepoznatljivosti žrtvenika i gozbenoga stola; uzvišenost žrtve koja ondje biva blagovana traži da čišćenje i pospremanje liturgijskoga posuđa bude na drugome prikladnome mjestu. Estetika blagovanja – u mjeri u kojoj je primjenjiva u euharistijskoj gozbi – savjetuje razlikovanje blagovanja od čišćenja posuđa.

Postavljeno pitanje dotiče i praksu u kojoj svećenik, odmah po pričesti hostijom, čisti pliticu nad kaležom te se potom pričesti kaležom. Time je u sami čin pričesti unesen obredni element koji po naravi pripada popričesnim obredima, a koji svojom semantikom razbija jedinstvo pričesti. Potrebno je, naime, dati dostojanstvo euharistijskomu blagovanju u koje-

mu se pričest Tijelom i pričest Krvlju prepoznaju kao jedinstveni čin. Čišćenje plitice odmah nakon pričesti hostijom na neizravan način daje pričesti kaležom značenje niže razine i manje važnosti, pa se sama pričest kaležom predstavlja kao dio obrednoga čišćenja liturgijskoga posuđa. Pričesni obredi stavljaju i pričest hostijom i pričest kaležom na istu razinu značenja i u istu obrednu formu. Riječ koju svećenik izgovara prije pričesti hostijom (»Tijelo Kristovo sačuvalo me za život vječni«) značenjski je identična riječi koju izgovara prije pričesti kaležom (»Krv Kristova sačuvala me za život vječni«).

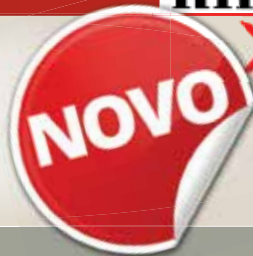
Obred čišćenja plitice i kaleža slijedi nakon pričesti vjernika. I ono ima popratnu molitvenu riječ: »Gospodine, daj da čistom dušom prihvatimo što smo ustima primili te nam ovaj vremeniti dar postane vječnim lijekom.« Po svome nastanku ona je bila jedna od popričesnih molitava (nalazimo je već u Veronskom sakramentaru te u *Ordo Romanus VII*). Popratna molitva čin čišćenja izdvaja i oblikuje čišćenje kao samostojni čin.

Povijest poznaje obredno slojevitiju formu čišćenja nakon pričesti. U toj obrednosti na prvome mjestu valja istaknuti *ablutio oris*, ispiranje usta, čime se pomno pazilo da ono što je u pričesti primljeno bude konzumirano bez ikakva ostatka. U tome smislu, već sv. Ivan Zlatousti svjedoči da se nakon pričesti običavalo uzeti komadić neposvećenoga kruha i popiti gutljaj vode. Prali su se i prsti kojima je dodirivana hostija (palac i kažiprst), te čistio korporal na koji je bila polagana hostija. Današnji pojednostavljeni obred čišćenja posuđa otvara prostor obrednoj jasnoći blagovanja euharistije te ujedno budi vjeru u istinitost preobrazbe u koju se ponire po sakramentu Kristova tijela i krvi. ■

INFORMACIJE I NARUDŽBE:

HRVATSKI INSTITUT ZA LITURGIJSKI PASTORAL
Ksaverska cesta 12a, 10000 Zagreb • tel.: +385 (0)1 5635 050 • faks: +385 (0)1 5635 051
e-mail: pretplata@hilp.hr • www.hilp.hr

Mape za liturgijska slavlja

Namijenjene svećenicima
i drugim liturgijskim
služiteljima.

A4 • bijela, plava i crvena

A5 • crvena

Mape su izrađene od visoko-
kvalitetnoga skinplasta
i podstavljene spužvom
sa satenskom razdjelnom
trakom u boji mape.
Boje mapa usklađene
su s bojama liturgijskih
slavlja.

Za veće količine
odobravamo popust!

Narudžbe

e-mail: narudžbe@hilp.hr

tel: +385 (0)1 5635 050

faks: +385 (0)1 5635 051

živo vrelo

List izlazi 13 puta godišnje. Cijena pojedinog primjerka: 13,00 kn. Inozemstvo: 3,70 EUR; 4,50 CHF; 6,20 USD; 6,20 CAD; 7,50 AUD
Godišnja pretplata: 169,00 kn. Inozemstvo: 48 EUR; 58 CHF; 80 USD; 80 CAD; 97 AUD • BiH, SRB, MNE: 36 EUR

Za pretplatnike s deset i više primjeraka odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku: Privredna banka Zagreb, d.d. – 2340009-1110174994
model plaćanja: 02 – poziv na broj: upisati pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo: Privredna banka Zagreb, d.d. – 703000-012769
SWIFT: PBZGHR2X – IBAN: HR88 2340 0091 1101 7499 4

Dominus protector uite mee: a quo
trepidabo.

Dum apropiant sup me nocentes:
ut edant carnes meas.

Qui tribulant me inimici mei: ipi
infirmati sunt et ceciderunt.

Ei consistent aduersum me castra:
nō timebit cor meum.